

Pielikums
Tukuma novada Domes 26.03.2015.
lēmumam (prot.Nr.3, 4.§.)

Tukuma novada pārtikas stratēģija 2015. – 2020. gadam

Saturs

<u>Ievads</u>	2
1. <u>Tukuma novads un iedzīvotāji</u>	2
2. <u>Politikas plānošanas dokumenti un iniciatīvas pārtikas kontekstā</u>	3
3. <u>Pārtikas stratēģijas izstrādē un īstenošanā iesaistītās puses</u>	7
3.1. <u>Vietējās rīcības grupas</u>	8
3.2. <u>Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs</u>	8
3.3. <u>Zinātne un pētniecība</u>	10
4. <u>Pārtikas sistēmas novērtējums</u>	11
4.1 <u>Pārtikas ražošana un pārstrāde</u>	11
4.1.1. <u>Lauksaimniecība Tukuma novadā</u>	11
4.1.2. <u>Bioloģiskā lauksaimniecība Tukuma novadā</u>	16
4.1.3. <u>Lauksaimniecības kooperācija Tukuma novadā</u>	17
4.1.4. <u>Pārtikas ražošanas nozare Tukuma novadā</u>	18
4.1.5. <u>Mājražotāji</u>	19
4.2. <u>Pārtikas tirdzniecība</u>	20
4.3. <u>Pārtika un tūrisms</u>	22
4.4. <u>Pārtikas iepirkums Tukuma novadā</u>	24
4.5. <u>Atbalsts pārtikas nodrošinājumam iedzīvotājiem</u>	29
4.5.1. <u>Sociālais dienests un nevalstiskās organizācijas</u>	29
4.5.2. <u>Atbalsts ēdināšanai bērniem un jauniešiem</u>	33
4.5.3. <u>Mazdārziņi</u>	34
5. <u>Mērķi un uzdevumi pārtikas kontekstā</u>	35
6. <u>Rīcības plānojums</u>	0

Ievads

Tukuma novada pārtikas stratēģija izstrādāta, lai palīdzētu veidot ilgtspējīgāku pārtikas sistēmu novadā, kur galvenie priekšnoteikumi ir vietējās ekonomikas attīstība, iedzīvotāju veselības un vides kvalitātes veicināšana.

Pārtikas stratēģijas izstrādi veicināja Tukuma novada dalība projektā, ko ir līdzfinansējusi Eiropas Savienības septītā ietvara programma pētniecībā un tehnoloģiju attīstībā „**Foodlinks – Zināšanu apmaiņa starp zinātniekiem, politikas īstenotājiem un sabiedriskajām organizācijām, lai veicinātu ilgtspējīgas pārtikas patēriņu un ražošanu**”.¹ Projekta ietvaros bija iespēja iepazīties ar pārtikas politikas izstrādes veidošanas principiem un nozīmīgākajām prioritātēm citās ES valstīs.

Tukuma novada pārtikas stratēģijas prioritātes ir izstrādātas, ņemot vērā rezultātus no vairākām darba grupām, kuras ir organizētas Tukuma novadā. Darba grupās piedalījās vairākas iesaistītās puses – skolu pārstāvji, lauksaimnieki un to pārstāvētās organizācijas, ar pārtikas ražošanu un pārstrādi, kā arī ar pētniecību saistītie uzņēmumi un organizācijas. Tukuma novada pārtikas stratēģijas izstrādi koordinēja projekta eksperte Ilze Neimane.

Tukuma novada pārtikas stratēģijā nozīmīga loma ir pārtikas iepirkumam, kas ir viens no pašvaldības nozīmīgākajiem instrumentiem, kā īstenot atbalstu vietējiem lauksaimniekiem un nodrošināt bērniem un jauniešiem veselīgu pārtiku. Ņemot vērā sociāli ekonomisko situāciju, būtiska loma ir arī iedzīvotāju atbalstam pārtikas jomā.

Tukuma novada pārtikas stratēģija ir pirmais solis uz ilgtspējīgāku pārtikas ražošanu un patēriņu novadā un šajā procesā svarīgs ir visu novada iedzīvotāju atbalsts un iesaiste. Ņemot vērā to, ka šāda stratēģija ir pirmā Latvijā, turpmākais solis būs darbs pie tās aktualizācijas un pilnveides.

1. Tukuma novads un iedzīvotāji

Tukuma novads tika izveidots 2009.gada 1.jūlijā. Novadā ietilpst Tukuma pilsēta un 10 pagasti: Degole, Džūkste, Irlava, Jaunsāti, Lestene, Pūre, Sēme, Slampe, Tume un Zentene. Tukuma novada iedzīvotāju skaits uz 01.01.2015. ir 31666². Tukuma novads atrodas Rīgas plānošanas reģionā un attālums no novada administratīvā centra līdz galvaspilsētai ir 63 kilometri. Tukuma pilsētā dzīvo 19099 (dati uz 01.01.2015.) iedzīvotāju.

---

¹ Vairāk informācijas projekta mājas lapā: www.foodlinkscommunity.net.

² Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde, Iedzīvotāju reģistra statistika uz 01.01.2015.

2. Politikas plānošanas dokumenti un iniciatīvas pārtikas kontekstā

Latvijas Lauku attīstības programmas projektā 2014-2020 gadam³ ir noteiktas Latvijas lauku attīstības prioritātes:

1. Veicināt zināšanu pārnesi lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un lauku apvidos.
2. Uzlabot visu veidu lauksaimniecības uzņēmumu rentabilitāti un konkurētspēju visos reģionos un sekmēt inovatīvas lauksaimniecības tehnoloģijas un meža ilgtspējīgu apsaimniekošanu.
3. Veicināt pārtikas piegādes ķēdes organizāciju, tostarp lauksaimniecības produktu pārstrādi un tirdzniecību, dzīvnieku labturību un riska pārvaldību lauksaimniecībā.
4. Atjaunot, saglabāt un uzlabot ekosistēmas, kas saistītas ar lauksaimniecību un mežsaimniecību.
5. Veicināt resursu efektīvu izmantošanu un atbalstīt pret klimata pārmaiņām noturīgu ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni lauksaimniecības, pārtikas un mežsaimniecības nozarē
6. Veicināt sociālo iekļautību, nabadzības mazināšanu un ekonomisko attīstību lauku apvidos

Sabiedrības veselības pamatnostādnes (2011. – 2017.) nosaka, ka veselības rādītāju uzlabošanā un nodrošināšanā noteicoša loma ir uzturam. Sabalansēts un pilnvērtīgs uzturs ir nepieciešams, lai nodrošinātu organisma augšanu un attīstību, veicinātu augstas darbaspējas un labu pašsajūtu.

Nozīmīgākā sabiedrības veselības problēma Latvijā ir sirds un asinsrites sistēmas slimības. Galvenie uzvedības faktori, kas veicina asinsrites sistēmas slimību attīstību, ir **neveselīgs uzturs**, nepietiekama fiziskā aktivitāte un smēķēšana.

Tā kā skolēniem pusaudžu vecumā fizioloģiski palielinās vajadzība pēc uzturvielām, svarīga ir lietoto pārtikas produktu uzturvērtība un sabalansētība. Liela nozīme ir skolēnu un to vecāku izglītošanai veselīga uztura jautājumos, veicinot veselīga uztura izvēli skolēnu vidū.⁴

Aptaukošanās bērībā rada plašas un nopietnas veselības un sociālās sekas bērna turpmākajā dzīvē. Kā sekas nepareizai bērna ēdināšanai pirmskolas vecumā vairāk kā piektajai daļai (22,9%) pirmklasnieku (Rīgā pat 28,2% pirmklasnieku) ir lieka ķermeņa masa vai aptaukošanās. Savukārt

---

³ LAP 2014-2020 projekts, kas saskaņots ar visiem attiecīgajiem Eiropas Komisijas ģenerāldirektorātiem un iesniegts Eiropas Komisijā saskaņošanai 23.01.2015.

⁴ Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2011. – 2017.

nepietiekama ķermeņa masa ir vienam no desmit Latvijas 1.klases skolēnu, biežāk mazpilsētās un laukos.^{5 6}

Veselības ministrija ir izstrādājusi arī veselīga uztura pamatnostādnes (2003-2013), kuros ir noteikti **Veselīga uztura trīs priekšnoteikumi:**

- kvalitatīva un nekaitīga pārtika;
- pilnvērtīgs uzturs;
- pārtikas, kura balstīta uz vietējo lauksaimniecību, pieejamība katram iedzīvotājam.⁷

2015. gadā ir uzsākta **Tukuma novada ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2033.gadam** īstenošana. Stratēģija paredz, ka līdz 2033. gadam modernā un videi draudzīgā lauksaimnieciskā ražošana jeb agrobizness gan eksportēs, gan apgādās pašus un lielpilsētu. Saglabātais dabas un kultūrvēsturiskais mantojums – latviskā vide, gleznās ainavas, interesantie objekti un tradīcijas, kā arī jaunievedumi nodrošinās gan dzīves vides augstu kvalitāti iedzīvotājiem, gan novada apmeklētāju skaita palielināšanos un tūrisma nozares plaukšanu⁸.

Tukuma novada ekonomikas pamats ir nozares, kas balstās uz novada konkurētspējīgām priekšrocībām un vērtībām. Tie ir transporta pakalpojumi un loģistika, un ar to saistītie pakalpojumi, apstrādes rūpniecība, agrobizness un tūrisms.

Stratēģijā izvirzīto mērķu sasniegšanu pašvaldība īsteno 22 rīcības virzienu ietvaros un Tukuma novada pārtikas stratēģija sekmēs rīcības virzienu īstenošanu - RV10 Daudzveidīga lauksaimniecība ar aktīvu kooperāciju.

Tukuma novada galvenās vērtības, uz kā balstīties tā attīstībai:

- Cilvēki – novada iedzīvotāji;
- Kultūrvēsturiskais mantojums – latviskā auku vide, Tukuma mazpilsēta, dažādi interesanti objekti, tai skaitā muižas, saglabātas tradīcijas;
- Dabas resursi – lauksaimniecības zemes, meži, ainavas, derīgie izrakteņi;
- Valstī atpazīstami uzņēmumi.

⁵ turpat

⁶ <http://www.vm.gov.lv/lv/tava-veseliba/veseligs-uzturs/>

⁷ Pamatnostādnes „Veselīgs uzturs 2003. – 2013.”

⁸ Tukuma novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2033. gadam.

VESELĪGA UZTURA IETEIKUMI

☑ iekļauj savā ikdienas uzturā vairāk graudaugu (īpaši pilngraudu) produktus (pilngraudu maize, griķi, makaroni u.c.)

☑ katru dienu ēd vismaz 5 porcijas (aptuveni 400g) augļu un dārzeņu;

☑ dienā ieteicams lietot 500 – 750 ml piena vai skābpiena produktu (vēlams ar samazinātu tauku saturu);

☑ iekļauj uzturā pākšaugus, zivis vai liesu gaļu (nedēļā ieteicams apm. 300 – 600 g liesas gaļas, zivis – vismaz 2 reizes nedēļā);

☑ samazini uzturā lietotā vārāmā sāls (nepārsniedzot 5 g/dienā), cukura un to saturošu produktu lietošanu.

Avots: Veselības
Ministrija www.vm.gov.lv

Tukuma novada pārtikas stratēģija sekmēs **Tukuma novada integrētās attīstības programmas 2011. – 2017.** definēto stratēģisko mērķu īstenošanu:

Augsta iedzīvotāju attīstības iespēju kvalitāte	Nodrošināta resursu ilgtspējīga attīstība
<ul style="list-style-type: none"> • Pieejama, kvalitatīva izglītība un kultūrvide un nodrošināta sociālā un veselības aizsardzība un aktīva dzīves vide • RV1.4: Sociālās aizsardzības un veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība un attīstība • U1.4.2: Nodrošināt sociālā darba un sociālās palīdzības pakalpojumu attīstību	<ul style="list-style-type: none"> • Nodrošināta efektīva resursu pārvaldība • RV2.2: Novada teritorijas un tūrisma mārketinga īstenošana un attīstība • U2.2.6: Veicināt lauku tūrisma attīstību • RV2.3: Atbalsts Uzņēmējdarbības veicināšanai • U2.3.1: Nodrošināt informatīvu atbalstu uzņēmējiem • U2.3.2: Nodrošināt partnerības veicināšanu • RV2.4: Dabas vides saglabāšana un dabas resursu racionāla izmantošana un attīstīšana • U2.4.5: Sniegt atbalstu videi draudzīgas lauksaimniecības prakses ieviešanai

1. attēls. Stratēģiskie mērķi, Tukuma novada integrētā attīstības programma 2011. – 2017.

Lai veicinātu veselīga uztura pieejamību izglītības iestādēs, 2007.gadā Veselības ministrija ir sagatavojusi rokasgrāmatu „Sabalansētu ēdienkaršu sastādīšana 1. – 4.klašu skolēniem”.

Kopš 2004.gada Latvijā ir pieejama atbalsta programma noteiktu piena produktu piegādei izglītojamajiem vispārējās izglītības iestādēs, jeb t.s. „Skolas piena” programma. 2010./2011.mācību gadā skolās tiek ieviesta ES programma skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem jeb „Skolas auglis”, kuras mērķis ir veicināt augļu un dārzeņu patēriņu uzturā. Latvija ir viena no aktīvākajām ES valstīm, kas izmanto abas programmas.⁹

Eiropas „Skolas piena” programma mudina bērnus lietot piena produktus un ievērot sabalansētu diētu. Veicinot pareizas ēšanas un uztura paradumu veidošanos, kas būtu noturīgi visu turpmāko dzīvi, tā spēlē arī zināmu izglītojošu lomu. Saskaņā ar šo programmu, Eiropas Savienība izmaksā subsīdijas skolām un citām izglītības iestādēm skolēnu nodrošināšanai ar augstvērtīgu pienu un piena produktiem.¹⁰

Pienu vai citus piena produktus (kefīru, jogurtu, pienu ar šokolādes piedevām u.c.) līdz 250 ml mācību dienā visa mācību gada laikā var saņemt gan pirmsskolas, gan pamatskolas, gan 10.-12.klašu skolēni vispārīzglītojošajās skolās. Valsts atbalsts tiek paredzēts par piena piegādi pirmsskolas izglītības iestādēm un 1.-9.klašu skolēniem un ES atbalsts tiek paredzēts par piena

⁹ <http://www.zm.gov.lv/presei/janis-duklavs-programmu-skolas-piens-un-skolas-auglis-turpinasana-jane?id=3149>

¹⁰ www.lad.gov.lv

produktu piegādi pirmsskolas izglītības iestādēm, 1-9.klašu skolēniem, kā arī 10-12.klases skolēniem.¹¹

Valsts un ES atbalsts augļu un dārzeņu piegādei skolēniem vispārējās izglītības iestādēs "Skolas auglis" ietvaros atbalstu piešķir par skolēniem sadalītiem svaigiem augļiem – āboliem, bumbieriem, lieloģu dzērvenēm – un dārzeņiem – kāpostiem, kolrābjiem, burkāniem un kāļiem – vai šo produktu asorti. Atbalsta periodā skolēni trīs reizes mēnesī saņem augļu vai dārzeņu, vai to asorti porciju.

1.tabula. Augļu un dārzeņu produktu izdales periodi

2012./2013.mācību gadā	no 2012.gada 1.oktobra līdz 2013.gada 28.februārim. 12
2013./2014. mācību gadā	no 2013.gada 1.oktobra līdz 2014.gada 24.janvārim
2014./2015. mācību gadā	no 2014.gada 3.novembra līdz 2015.gada 27.februārim

2014./2015. mācību gadā Tukuma novadā programmā „Skolas auglis” iesaistījās 11 izglītības iestādes, savukārt, programmā „Skolas piens” - 17 izglītības iestādes.

2.tabula. Tukuma novada skolu iesaiste „Skolas piens” un „Skolas auglis” programmās.

Lauku atbalsta dienesta programma „Skolas auglis”		Lauku atbalsta dienesta programma „Skolas piens”	
1.	Tukuma 2.vidusskola	1.	Tukuma 2.vidusskola
2.	Zemgales vidusskola	2.	Zemgales vidusskola
3.	Tukuma E.Birznieka-Upīša 1.pamatskola	3.	Tukuma E.Birznieka-Upīša 1.pamatskola
4.	Tukuma 2.pamatskola	4.	Tukuma 2.pamatskola
5.	Tukuma 3.pamatskola	5.	Tukuma 3.pamatskola
6.	Pūres pamatskola	6.	Pūres pamatskola
7.	Sēmes sākumskola	7.	Sēmes sākumskola
8.	Irlavas vidusskola	8.	Pūres PII "Zemenīte"
9.	Tumes vidusskola	9.	Tukuma PII "Pasaciņa"
10.	Džūkstes pamatskola	10.	Tukuma PII "Vālodzīte"
11.	Tukuma Raiņa ģimnāzija	11.	Slampes PII "Pienenīte"
		12.	Tukuma Raiņa ģimnāzija
		13.	Irlavas vidusskola
		14.	Tukuma internātpamatskola
		15.	Tukuma PII „Karlsone”
		16.	Tukuma PII „Pepija”
		17.	Irlavas PII „Cīrulītis”

¹¹ <http://www.lad.gov.lv/lv/par-mums/aktualitates-un-pazinojumi/aug-2013/saja-macibu-gada-turpinas-programmas-skolas-auglis-un-skolas-piens/>

¹² www.lad.gov.lv

3. Pārtikas stratēģijas izstrādē un īstenošanā iesaistītās puses

Lai sekmīgi izstrādātu un īstenotu novada pārtikas stratēģiju, būtiski ir iekļaut un aicināt uz dialogu un sadarbību šajā jomā iesaistītās puses. Tādējādi ir iespējams iegūt informāciju par situāciju dažādās ar pārtikas ražošanu un patēriņu saistītās jomās, kā arī identificēt problēmjautājumus un no tiem izrietošos stratēģijas mērķus un prioritāros rīcības virzienus.

3.tabula. Pārtikas stratēģijas izstrādē un īstenošanā iesaistītās puses.

Mērķgrupas	Pārstāvji	Iesaiste stratēģijas izstrādē
1. Valsts pārvaldes institūcijas	<ul style="list-style-type: none"> • Veselības ministrija, Sabiedrības veselības departaments • Zemkopības ministrija 	<ul style="list-style-type: none"> • dalība darba grupā, informējot par valsts politiku ilgtspējīgas pārtikas jomā; • informācija par valsts mēroga kampaņām pārtikas jomā.
2. Pašvaldības struktūrvienības un to pārstāvniecības organizācijas	<ul style="list-style-type: none"> • Attīstības departaments • Iepirkumu speciālists (saistīts ar pārtikas iepirkumu organizēšanu pašvaldības iestādēs) • Sociālais departaments • Izglītības departaments 	<ul style="list-style-type: none"> • esošās situācijas apzināšana. • darba grupu organizēšana un iesaistīto pušu informēšana par stratēģijas izstrādi; • aktīva dalība mērķu un rīcības virzienu formulēšanā.
3. Iedzīvotāji, to grupas	<ul style="list-style-type: none"> • Tukuma novada iedzīvotāji; 	<ul style="list-style-type: none"> • informācija par stratēģijas izstrādi un ieviešanu; • sabiedrības viedokļa apzināšana.
4. Uzņēmējdarbības organizācijas:	<ul style="list-style-type: none"> • Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centrs (LLKC) • Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācija (LBLA); • Tukuma Lauksaimnieku apvienība; • Vietējās rīcības grupas; • Lauksaimnieki; • Pārtikas ražotāji un pārstrādātāji; • Uzņēmumi, kas nodrošina pārtikas piegādi skolām un bērnudārziem; • Uzņēmumi, kas nodrošina skolu ēdināšanas pakalpojumu; • Pārtikas tirgotāji (vietējais tirgus). 	<ul style="list-style-type: none"> • informācija par esošo situāciju attiecīgajā nozarē; • LLKC –zemnieku informēšana un iesaistes veicināšana; • dalība darba grupās, problēmjautājumu identificēšana; • aktīva dalība mērķu un rīcības virzienu formulēšanā.
5. Sabiedriskās organizācijas	<ul style="list-style-type: none"> • NVO, kas darbojas ilgtspējīgas pārtikas jomā (var būt nacionālā līmenī) 	<ul style="list-style-type: none"> • informācija par Tukuma novada aktivitātēm; • labās prakses popularizēšana.
6. Masu saziņas līdzekļi	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionālie mediji (piem. Latvijas avīze) • Neatkarīgās Tukuma ziņas; • Tukuma laiks 	<ul style="list-style-type: none"> • informācija par Tukuma novada pārtikas stratēģijas izstrādi; • informācijas nodrošināšana plašākai sabiedrībai;
7. Sabiedrības izglītības un veselības organizācijas;	<ul style="list-style-type: none"> • Izglītības iestāžu pārstāvji; • Pirmsskolas izglītības iestāžu pārstāvji 	<ul style="list-style-type: none"> • dalība darba grupās, problēmjautājumu identificēšana; • aktīva dalība mērķu un rīcības virzienu formulēšanā.
8. Zinātne un tehnoloģija, augstākā izglītība	<ul style="list-style-type: none"> • SIA „Pūres Dārzkopības pētījumu” centrs; • Baltijas studiju centrs. 	<ul style="list-style-type: none"> • dalība darba grupās; • citu iesaistīto pušu informēšana par tendencēm Eiropā ilgtspējīgas pārtikas nodrošināšanā; • pētījumi un sadarbība ar citām mērķgrupām.

3.1. Vietējās rīcības grupas

Vietējā rīcības grupa (partnerība) ir vietējo organizāciju un lauku iedzīvotāju apvienība, kas darbojas noteiktā lauku teritorijā ar iedzīvotāju skaitu robežās no 5 līdz 65 tūkstoši, pārstāv šīs teritorijas iedzīvotāju intereses un rūpējas par lauku attīstības jautājumiem vietējā līmenī.

Eiropas Savienības plānošanas periodā 2007.-2013.gadā Tukuma novada 10 pagasti darbojās trijās Vietējās rīcības grupās (partnerībās), realizējot Eiropas lauksamniecības fonda lauku attīstībai un Eiropas Zivsaimniecības fonda līdzfinansētos projektus ar mērķi veicināt savas lauku teritorijas attīstību. Leader pieejas īstenošana ir devusi nozīmīgu atbalstu vietējām iniciatīvām, aktivizējot lauku iedzīvotāju iesaistīšanos vietējo problēmu risināšanā. Visaktīvākie projektu ieviesēji bija biedrības un pašvaldība.

Tukuma novada vietējās rīcības grupas:

- biedrība "Lauku partnerība "Upe 8"" - aptver Tukuma novada Džūkstes, Lestenes, Tumes, Jaunsātu, Degoles pagastus;
- biedrība "Partnerība "Laukiem un Jūrai"" - aptver Tukuma novada Slampes un Zentenes pagastus;
- biedrība "Kandavas partnerība" - aptver Tukuma novada Irlavas, Pūres, un Sēmes pagastus.

Vietējās rīcības grupas sadarbojas lauku iedzīvotāju izglītošanas jautājumos, rīkojot dažādus seminārus, kā arī informējot par izsludinātajiem LEADER projektiem. Lai veicinātu labās prakses piemēru izplatību, svarīgi būtu informācija par LEADER projektu pozitīvajiem piemēriem izplatīt plašākā sabiedrībā.

Lai nodrošinātu kopīgu skatījumu uz lauku attīstības jautājumu risināšanas iespējām, stratēģijas izstrāde un tās īstenošana tiek uzticēta tieši vietējām partnerībām. Lauku attīstības programmā 2014.-2020.gadam ir noteikts, ka turpmāk varēs darboties tās partnerības, kurās iedzīvotāju skaits ir vairāk nekā 10 000 iedzīvotāju. Līdz ar to Tukuma novada teritorijā strādās divas partnerības- „Partnerība laukiem un jūrai” (Degoles, Džūkstes, Jaunsātu, Lestenes, Slampes, Tumes un Zentenes pagasti) un „Kandavas partnerība” (Irlavas, Pūres un Sēmes pagasti).

3.2. Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs

SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” ir lauku attīstības konsultāciju pakalpojumu organizācija Latvijā, kuras misija ir lauku uzņēmējiem, organizācijām un iedzīvotājiem sniegt nozares ražošanas procesu, grāmatvedības un biznesa plānošanas konsultācijas un pakalpojumus, kā arī veikt pētījumus, izglītošanu un informēšanu. Organizācijai ir 26 reģionālās struktūrvienības, no kurām viena darbojas Tukumā. Tukuma struktūrvienība darbojas bijušā Tukuma rajona teritorijā un ir pieejami pieci konsultanti – Jaunpilī, Kandavā, Engurē, Tumē un Tukuma pilsētā.

Centra darbība iedalāma 2 blokos – valsts pārvaldes deleģēto uzdevumu īstenošana un komercpakalpojumu sniegšana (konsultācijas un atbalsts grāmatvedībā, ekonomikā, nodokļu jautājumos, augkopībā, lopkopībā u.c.).

Organizācija veido tiešu kontaktu ar lauksaimniekiem, informējot par aktualitātēm nozarē, rīkojot seminārus, sagatavojot informatīvos materiālus, kā arī organizējot lauksaimniekiem vēltītus pasākumus. Kā vienu no piemēriem var minēt pasākumu „Atbalsts lauku jauniešiem uzņēmējdarbības veicināšanai” ar mērķi aktivizēt jauniešus, kas vēlas mācīties, uzsākt vai attīstīt savu uzņēmējdarbību laukos, kā arī informēt un izglītēt lauku jauniešus par uzņēmējdarbībā sniegtajām iespējām. Četras apmācību dienas izmantoja 10 jaunieši no Kandavas un Tukuma novadiem.¹³

Lauku konsultāciju un izglītības centrs var palīdzēt pašvaldībai veidot sadarbību ar novada lauksaimniekiem un pārtikas ražotājiem, lai veicinātu nozares attīstību. Pašreizējā sadarbība ar Tukuma novada pašvaldību paredz degvielas kompensāciju konsultantiem. Turpmākā sadarbība varētu ietvert dažādu atbalsta pasākumu plānošanu un realizēšanu, t. sk. sadarbību informācijas nodrošināšanas jomā, mājražošanas attīstīšanas, kooperācijas un kopdarbības formu veicināšanā starp lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, pieredzes apmaiņas braucienu organizēšanu Latvijā un ārvalstīs, dalību vietējās un starptautiskajās pārtikas produktu izstādēs, jauno tehnoloģiju apguves un izglītojošu pasākumu organizēšanā.

Baltijas studiju centra īstenotajā projektā RETHINK (2012-2016, „Saimniecību modernizācija un lauku dzīvotspēja”, <http://www.rethink-net.eu>) tiks veikti pētījumi par mazo saimniecību attīstību Latvijā ar padziļinātu izpēti Tukuma novadā.

Kā palīgs lauksaimniecības produktu ražošanas uzsākšanai un analīzei SIA LLKC mājas lapā pieejami interneta rīki racionālu piena lopkopības ražošanas modeļu izveidei.¹⁴

Pasākums „Lauku teritoriju ekonomiskās veicināšanas programma”, kas tiek realizēta kopš 2012. gada, veicinājusi cilvēku atgriešanos laukos un jaunu uzņēmumu radīšanu vai esošās darbības paplašināšanu. Ar nozares ekspertu palīdzību darbību uzsācis jauns uzņēmums IK „I.Rudzupuķe” Tumes pagastā, kura īpašniece Ilze Antule, izmantojot ELFLA projektu, iegādājusies apzaļumošanas tehniku pakalpojumu sniegšanai, ierīkojusi upeņu, aveņu stādījumus. Saimnieciskās darbības veicēja Inguna Bakuradze no Pūres pagasta, izmantojot programmas iespējas, uzsākusi konditorejas izstrādājumu ražošanu mājas apstākļos. Daila un Bruno Trubiņi no Sēmes pagasta kolekciju dārza “Rozītes”, nesuši Tukuma novada vārdu pasaulē, uzņemot ikgadējās starptautiskās jauniešu konferences “Entrepreneurship & Marketing” dalībniekus saimniecības izpētei, analīzei un zīmola popularizēšanai. Izmantojot Leader finansējumu, iegādāti jaunstādi, aprīkojums tūristu uzņemšanai, tiek veikti izpētes darbi pārtikas produktu radīšanai ar rožu sastāvdaļām.

---

¹³ <http://www.laukutikls.lv/jauniesiem/3988->

[jauniesu iesaistisanas pasakuma atbalsts lauku jauniesiem uznemejdarbibas veicinasanai tukuma puse](http://www.laukutikls.lv/jauniesiem/3988-jauniesu-iesaistisanas-pasakuma-atbalsts-lauku-jauniesiem-uznemejdarbibas-veicinasanai-tukuma-puse)

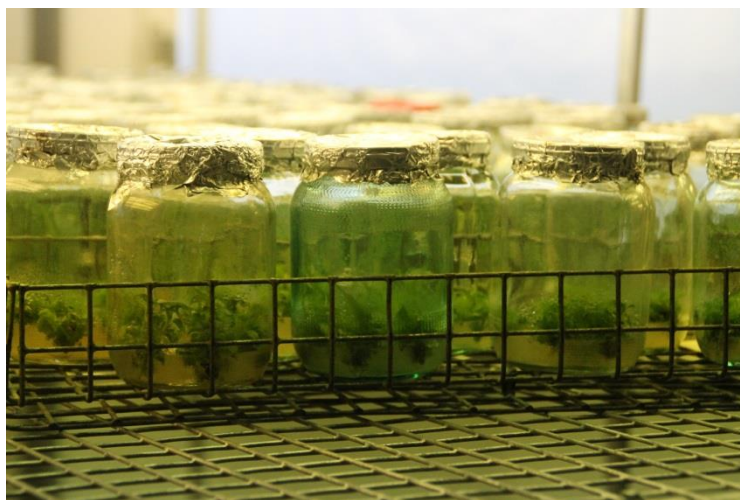
¹⁴ <http://rpl.llkc.lv/resursi.php>

3.3. Zinātne un pētniecība

Tukuma novadā darbojas SIA „Pūres Dārzkopības pētījumu” centrs un AS „Pūres dārzkopības izmēģinājumu stacija”.

SIA „Pūres Dārzkopības pētījumu centrs” veic pētījumus dārzenkopībā un augļkopībā. SIA „Pūres Dārzkopības pētījumu centrs” ir vienīgā pētniecības iestāde, kas veic pētījumus par dārzeņu un zemeņu šķirnēm un to audzēšanas tehnoloģijām. Pūrē ir izveidotas plašākās dārza pilādžu un korinšu kolekcijas. Pētījumi par ražas uzglabāšanu ir gan dārzeņiem, gan augļiem. Tiek veikti pētījumi arī par pārējo augļu koku, ogulāju šķirnēm un audzēšanas tehnoloģijām.

Viens no darbības virzieniem ir partnerība starptautisko projektu realizēšanā, piemēram, Igaunijas – Latvijas programmas projekts „Igaunijas un Latvijas pārtikas industrijas konkurētspējas palielināšana ar no vietējiem augļiem un ogām ražotiem jauniem un uzlabotiem produktiem”. Pūres Dārzkopības pētījumu centra misijā ietilpst sekmēt videi draudzīgas dārzenkopības un augļkopības attīstību¹⁵.

2.attēls. Pūres Dārzkopības pētījumu centrā

Savukārt AS „Pūres dārzkopības izmēģinājumu stacija” ir privāta zinātniska iestāde, kas nodarbojas ar pētījumiem dārzkopībā.

Baltijas Studiju centrs (BSC) ir privāta bezpeļņas pētnieciskā organizācija, kas veic sociālus pētījumus par ilgtspējīgu lauku un reģionālo attīstību. BSC darbojas kopš 1991.gada un ir realizējusi vairāk kā 40 pētnieciskos projektus, tostarp 16 Eiropas Savienības zinātņu ietvarprogrammu projektus.

BSC pētījumu jomas ietver ilgtspējīgu lauksaimniecību, pārtikas ķēdes, lauku izglītības un inovāciju procesus, bioloģisko lauksaimniecību, urbāno un piepilsētas lauksaimniecību,

zemnieku kolektīvu mārketingu, pārtikas drošību, kopienu attīstības jautājumus, politikas analīzi.

Sadarbība ar dažādām ieinteresētajām pusēm – zinātniskajiem institūtiem, lauksaimnieku organizācijām, politikas veidotājiem, pašvaldībām, uzņēmumiem, zemnieku un uzņēmēju apvienībām un inovāciju tīkliem ļauj fokusēt pētījumus uz praktisku vajadzībām, veidot jaunas izstrādes un projektus un risināt aktuālas ekonomiskas un sociālas problēmas.

Tukuma novada pārtikas stratēģijas izstrādes procesā Baltijas studiju centra pētnieki darba grupās ir prezentējuši informāciju par aktualitātēm Eiropā ilgtspējīgu pārtikas modeļu izstrādē un ieviešanā. Baltijas studiju centra veiktie pētījumi ir noderīgi, lai apzinātos esošo situāciju un tendences pārtikas jomā.

Baltijas studiju centra īstenotajā projektā RETHINK (2012-2016, „Saimniecību modernizācija un lauku dzīvotspēja”, <http://www.rethink-net.eu>) tiks veikti pētījumi par mazo saimniecību attīstību Latvijā ar padziļinātu izpēti Tukuma novadā.

3.4. Izglītības iestādes

Izglītības iestādēm – skolām un bērnudārziem ir nozīmīga loma bērnu un jauniešu izglītošanā par veselīgu un videi draudzīgu pārtiku. Viens no izglītošanas veidiem ir praktiskie darbi skolas un pirmsskolas dārzos.

Skolas dārza kā mācību līdzekļa izmantošana vienlaikus rada kā piederības izjūtu dabai, tā arī piedāvā skolotājam daudzveidīgas iespējas mācību procesa organizēšanā, lai palīdzētu skolēnam rīkoties ilgtspējīgi.¹⁶

Tukuma novadā mācību nolūkiem dārziņi ir izveidoti pie pirmsskolas izglītības iestādēm – „Karlsons” un „Pepija” Tukuma pilsētā, „Zemenīte” Pūrē, „Cīrulītis” Irlavā, „Pienenīte” Slampē.

4. Pārtikas sistēmas novērtējums

4.1 PĀRTIKAS RAŽOŠANA UN PĀRSTRĀDE

4.1.1. Lauksaimniecība Tukuma novadā

Lauksaimniecības resursi ir īpaši nozīmīgi pārtikas nodrošināšanai. Laukos daudzas darbvietas ir tieši lauksaimniecībā. Tomēr nodarboties ar lauksaimniecību nozīmē ne tikai ražot pārtiku. Tā ir arī saistība ar lauku kopienām un cilvēkiem, kas tajās dzīvo. Tas nozīmē rūpes par laukiem un to vērtīgajiem dabas resursiem.

Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība ir darbības veids, kurā pēc CSP 2011.gada datiem darbojas vislielākais skaits Tukuma novada ekonomiski aktīvo vienību –

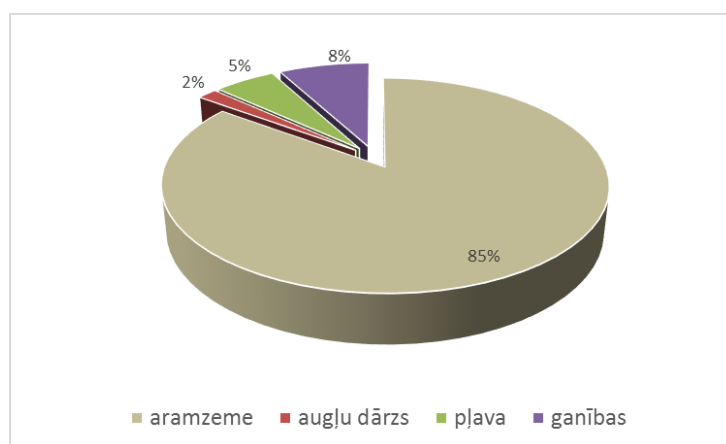
---

¹⁶ D. Kalniņa, Dārzs kā mācību vide un mācību līdzeklis, Apgāds Zvaigzne ABC, 2012

560, no kurām 519 darbības joma ir augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības, 40 strādā mežsaimniecības un mežistrādes jomā, bet 1 zivsaimniecības jomā.

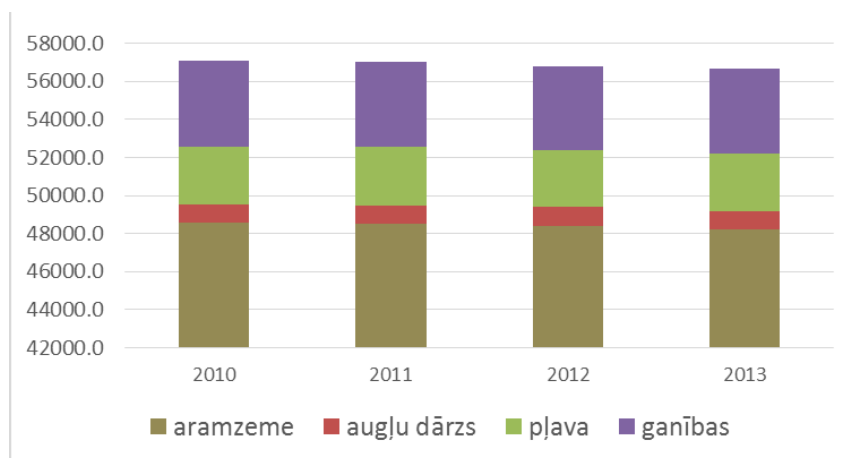
Saskaņā ar nekustamā īpašuma valsts kadastra 2012.gada datiem iedalījumā pa nekustamā īpašuma lietošanas mērķa grupām 64.8 % jeb 77255.5 ha no visas Tukuma novada teritorijas aizņem lauksaimniecības zeme, bet 30% jeb 35850.1 ha - mežsaimniecības zeme un īpaši aizsargājamās dabas teritorijas.

Viens no lauksaimniecībai un pārtikas ražošanai būtiskiem resursiem ir lauksaimniecībā izmantojamā zeme, kas tiek izmantota komercdarbībā.

3.attēls. Lauksaimniecībā izmantojamo zemju sadalījums

Lielāko daļu lauksaimniecībā izmantojamo zemju aizņem aramzeme – 48193.8 ha jeb 85% no kopējās lauksaimniecības zemju platības. Nākamais izplatītākais lauksaimniecības zemju veids pēc nekustamā īpašuma lietošanas mērķa grupām ir ganības – 4486.7 ha jeb 8%. 3032 ha (5%) Tukuma novadā aizņem pļavas un 958.8 ha (2%) - augļu dārzi (skat. 2. attēlu).

4.attēls. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes 2010. – 2013.gads

Pēdējo gadu laikā lauksaimniecībā izmantojamās zemes platībai ir tendence nedaudz samazināties.

Tukuma novada administratīvajā teritorijā, kurā ietilpst Tukuma pilsēta, Slampes pagasts, Džūkstes pagasts, Lestenes pagasts, Irlavas pagasts, Jaunsātu pagasts, Pūres pagasts, Tumes pagasts, Zentenes pagasts, Sēmes pagasts, Degoles pagasts, ir aizliegts audzēt jebkādas ģenētiski modificētos kultūraugus. Aizliegums Tukuma novada administratīvajā teritorijā audzēt ģenētiski modificētos kultūraugus ir 12 gadi¹⁷.

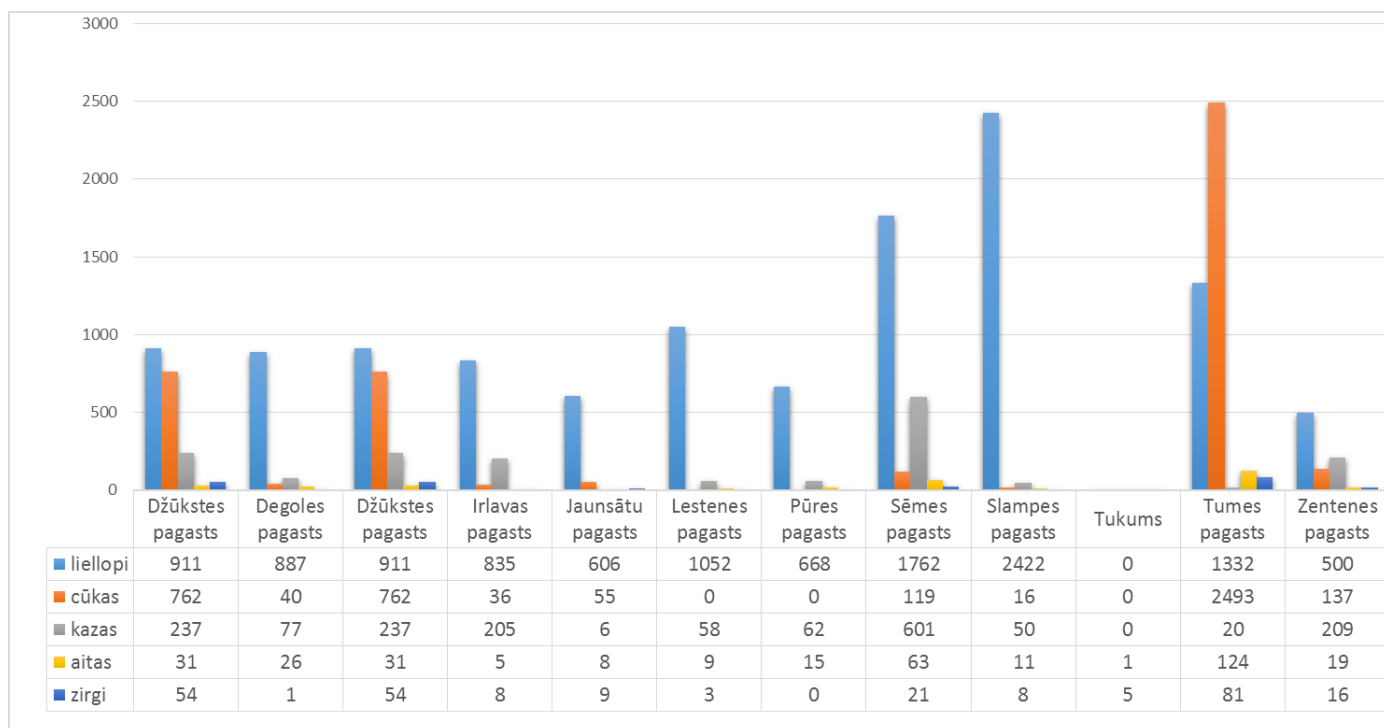
Pēc CSP datiem 2010. gadā Tukuma novadā ir 1251 lauku saimniecības ar vidējo zemes kopplatību 48.7 ha.

5. tabula. Lauksaimniecību raksturojošie vidējie rādītāji Tukuma novadā

Lauku saimniecību skaits	1251
Lauku saimniecību vidējais ekonomiskais lielums, tūkst eiro	17.50
Zemes kopplatība, vidēji vienā saimniecībā, ha	48.70
LIZ, vidēji vienā saimniecībā, ha	38.30
Izmantotā LIZ, vidēji vienā saimniecībā, ha	37.50
Aramzeme, vidēji vienā saimniecībā, ha	40.90
Sējumi, vidēji vienā saimniecībā, ha	39.00
Ilggadīgie stādījumi, vidēji vienā saimniecībā, ha	0.50
Ļāvas un ganības, vidēji vienā saimniecībā, ha	7.00
Lauksaimniecībā nodarbināto skaits vidēji vienā saimniecībā	2.80
Lauksaimniecībā nodarbināto skaits vidēji vienā saimniecībā pilnajās gada darba vienībās	1.30

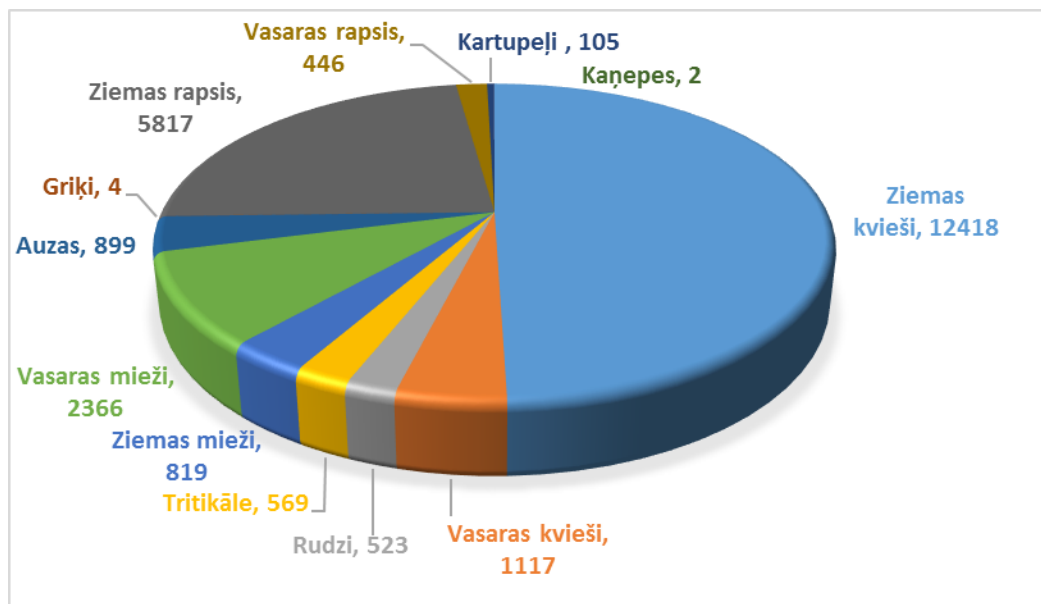
---

¹⁷ Saistošie notikumi Par aizliegumu ģenētiski modificēto kultūraugu audzēšanai Tukuma novadā Nr.8, 2010.gada 25.martā

5.attēls. Lauksaimniecības dzīvnieku skaits Tukuma novadā

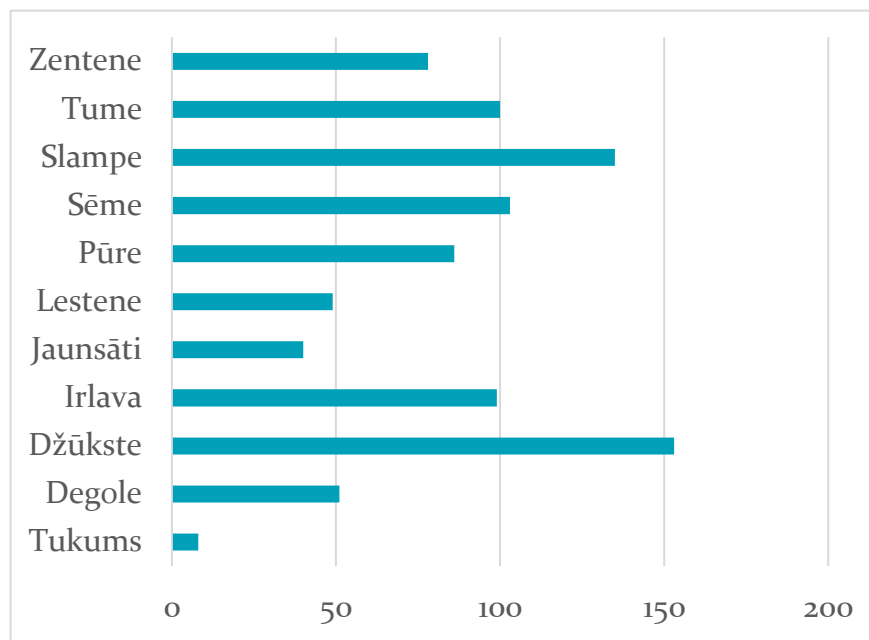
18

6.attēls. Atbalstam deklarētās kultūraugu platības 2013.gadā, ha

Nozīmīgākā lauksaimniecības produkcija Tukuma novadā ir graudkopība, piena lopkopība un stādu audzēšana.

¹⁸ Lauksaimniecības datu centrs, 2013

7.attēls. Reģistrētās ZS Tukuma novadā, 2012.gads pēc *Lursoft* datiem, skaits

Zemkopības ministrija katru gadu rīko konkursu ar mērķi noteikt labāko ieguldījumu Latvijas lauku attīstībā un lauksaimniecībā. Konkursā „Sējējs – 2013” grupā „Lauku attīstības projekts lauksaimniecībā” laureāta nosaukumu ieguva Tukuma novada SIA „Lestene”, saimnieko Egīls Senkāns.

SIA „Lestene” ir arī demonstrējumu saimniecība piena lopkopībā. Demonstrējumu saimniecību tīkls ir izveidots LLKC Lopkopības kompetenču centra „Zālēdāju projekta” ietvaros. Ar demonstrējumu palīdzību tiek uzskatāmi parādīts, kā lopkopības produkcijas ražošanu iespējams padarīt efektīvāku.

2013. gadā piešķirta veicināšanas balva nominācijā „Lopkopība” - Tukuma novada SIA „Dzimtene”, saimnieko Jēkabs Spickus.

Konkursā „Sējējs” 2014.gadā nominācija „Gada lauku saimniecība” tika piešķirta Tukuma novada sabiedrībai ar ierobežotu atbildību „Kalnāji” un tās vadītājam Vladislavam Butānam. Konkursa grupā „Gada uzņēmums pārtikas ražošanā” par labāko atzīta Tukuma novada akciju sabiedrība „Tukuma piens”, tās vadītājs Ints Poškus. Nominācijā „Ģimene lauku sētā” 3.vietu ieguva Ozoliņu ģimene no Pūres pagasta (ZS „Krieviņi”).

Lai nodrošinātu darbaspēka atjaunošanos lauksaimniecības sektorā, ir nepieciešams sekmēt gados jaunu cilvēku iesaistīšanos lauksaimniecībā, tādēļ nozīmīgs ir atbalsts jauniem lauksaimniekiem. Latvijā jauno lauksaimnieku skaits sastāda 7,1% no kopējā lauksaimnieku skaita. Lai gan tas ir virs vidējā Eiropas līmeņa, tas nav pozitīvs rādītājs 19.

¹⁹ Jaunieši un jaunie lauksaimnieki Latvijas Laukos, Latvijas Jauno Zemnieku kluba Nozares ekspertu ziņojums, 2012

Tukuma novadā viens no jauniešu iesaistīšanās labas prakses piemēriem ir Madara Stūrmane, kura ir konkursa „Senču aicinājums 2013” fināliste. Madara Stūrmane nodarbojas ar tomātu un puķu stādu audzēšanu. Klāvs Krīgers, savukārt ir izmantojis LEADER finansējumu un iegādājies tehniku un rabarberu stādus. Saimniecībā tiek audzēti ķiploki un rabarberi. Ievas Cīces izstrādātais projekts par inkubatora iegādi, telpu pielāgošanu ražošanai un „Ausralorpa” cāļu realizāciju Slampes pagastā saņēma konkursā finansiālu atbalstu, un šobrīd tiek attīstīta ražošana. Vineta Bērziņa, saņemot konkursa naudas balvu, iegādājās krūmmelleņu jaunstādus stādījumu izveidošanai Tumes pagastā. Savukārt Raivis Švarcs, izmantojot konkursa finansējumu, izlēmis savu uzņēmējdarbību saistīt ar akvakultūras produktiem Pūres pagastā.

4.1.2. Bioloģiskā lauksaimniecība Tukuma novadā

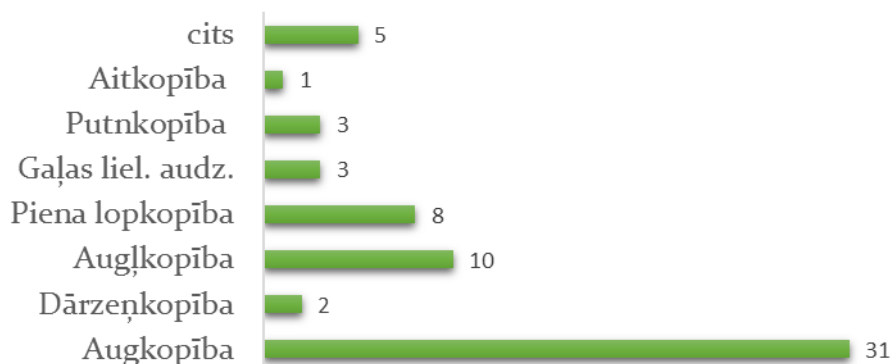
Bioloģiskā lauksaimniecība ir ilgtspējīga lauksaimniecība, jo pamatojas uz dabas procesu izpratni. Ilgtspējīga lauksaimniecības sistēma paredz bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas pasākumus, kurus nodrošina zemnieku saimniecības, kas saimnieko ar bioloģiskām metodēm.²⁰

Bioloģiskās lauksaimniecības nozare Latvijā turpina attīstīties un bioloģiskajā lauksaimniecībā iesaistās jaunas saimniecības.

Pieaugoša interese par bioloģisko produktu ražošanu un bioloģisko produktu pārstrādi, t.sk. mājas apstākļos, rada nepieciešamību pēc zināšanām par videi draudzīgām saimniekošanas metodēm, prasībām bioloģiskās lauksaimniecības produktu ražošanai un pārstrādei, par kooperāciju un mārketinga pasākumiem. Šajā nolūkā nepieciešams nodrošināt atbilstošas apmācības un konsultācijas ieinteresētajām pusēm.²¹

Kā veiksmīgs piemērs minams – ZS “Gaiķi” Slampes pagastā. Šeit tiek ražoti ekoloģiski dārzeņi, garšaugi un augļi, attīstīta mājražošana dārzeņu pārstrādē. Uzņēmums šobrīd darbojas kā atzīts mazais ražotājs. Saimniecība ir iecienīta uzskatāma mācību vieta gan novada jauniešiem, gan ārvalstu uzņēmējiem.

Pēc Pārtikas un veterinārā dienesta datiem - *Kontroles institūcijās reģistrētie bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumi*, Tukuma novadā ir 33 bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumi.

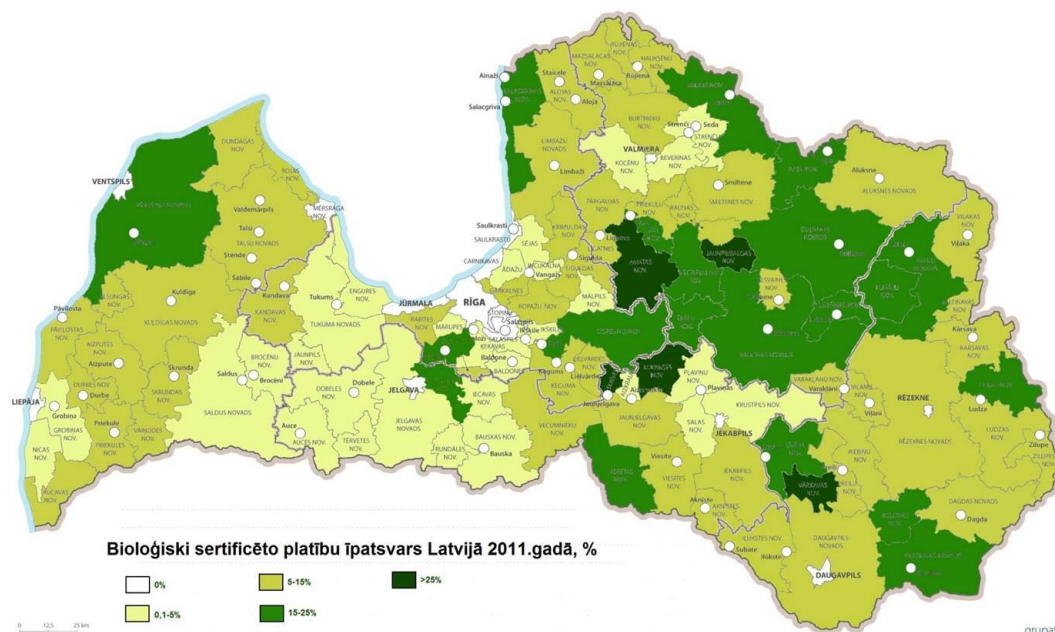

²⁰http://www.pvd.gov.lv/lat/augj_izvlne/iedzvotjiem_un_uzmjiem/informativie_materiali/bioloisk_lauksaimnieciba

²¹ [Lauku attīstības programmas projekts 2014-2020](#) gadam

8.attēls. Bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumu darbības virzieni Tukuma novadā, skaits

Tukuma novadā bioloģiski sertificētās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības ir 2093 ha apjomā, kas veido 4,46% no kopējā lauksaimniecībā izmantojamo zemju platībām. Tas ir mazāk nekā Latvijā kopumā, kur no lauksaimniecībā izmantojamās zemes 9% ir bioloģiski sertificētas platības.

9.attēls. Bioloģiski sertificēto platību īpatsvars Latvijā, 2011.gadā, avots: Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācija

4.1.3. Lauksaimniecības kooperācija Tukuma novadā

Savstarpējās sadarbības, kopdarbības un kooperācijas veicināšana var būt nozīmīga arī lauksaimniecības nozares attīstībai kopumā. Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību galvenais uzdevums ir veicināt un meklēt jaunu noieta tirgu biedru saražotās lauksaimniecības produkcijas realizācijai, rūpēties par biedru konkurētspējas un labklājības palielināšanu.²²

Pēc Lursoft datiem Tukuma novadā darbojas šādi lauksaimnieku kooperatīvi:

- Piensaimnieku kooperatīvā sabiedrība "PIENAVA";
- Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība "KURZEMES JĒRS" - dzīvas aitas un kazas; neapstrādāts piens, cirpta aitu un kazu vilna
- Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība "Ziemeļoga" - augļu un dārzeņu vairumtirdzniecība
- Tukuma rajona Džūkstes pagasta lauksaimniecības kooperatīvā sabiedrība "JUSTS-2" - Graudaugu (izņemot rīsu), pākšaugu un eļļas augu sēklu audzēšana;

²² Latvijas Republikas Zemkopības ministrija, Latvijas lauksaimniecība 2012

- Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība "VTT-DĀRZI" - Augļu un dārzeņu vairumtirdzniecības pakalpojumi, lauksaimniecības un mežsaimniecības mašīnu un iekārtu iznomāšana;
- Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība "AUGĻU NAMS" - Augļu un dārzeņu vairumtirdzniecības pakalpojumi.
- Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība "JAUNKALVES";

Tukuma novada lauksaimnieki ir iesaistījušies arī kooperatīvos, kas nav reģistrēti Tukuma novadā, piemēram, ZS "Kliblapsas" (specializācija – ķirbju audzēšana) no Pūres pagasta, Tukuma novada ir kooperatīvās sabiedrības "Mūsmāju Dārzeni" biedrs.

Viens no uzdevumiem – veicināt dažādu pārtikas produkcijas ražotāju kopdarbības formas dalībai gan pārtikas iepirkumos, gan apgūstot realizāciju jaunos tirgos, pievienojoties Jelgavas biedrībai „Pārtikas amatnieki” vai dibinot jaunu Tukuma novadā.

4.1.4. Pārtikas ražošanas nozare Tukuma novadā

Lielākie pārtikas un lopbarības ražošanas uzņēmumi (uzņēmumi ar vislielāko gada apgrozījumu 2012. gadā) Tukuma novadā ir:

- AS „Tukuma Piens” – piena produkti;
- SIA „PURATOS” – ievārijumi, sīrupi, sulas, tomātu mērces, deserti;
- AS „Tukuma straume” - dzīvnieku barības ražošana, graudu pirmapstrāde un glabāšana;
- SIA „BALTIC FEED” - lopbarības ražošanas uzņēmums;
- SIA „Kuršu zeme” - pārstrādātas un konservētas zivis, vēžveidīgie un mīkstmieši.

AS „Tukuma Piens” ir trešais lielākais piena pārstrādātājs Latvijā, kura apgrozījums pārsniedz 30 miljonus. AS „Tukuma Piens” ražo vairāk nekā 180 piena produktu, tostarp „Baltais” Eko jogurtus, biezpienu, kefīru u.c., „Eksporta” zīmola sviestu, svaigi spiesto apelsīnu sulu „Valencia”, u.c.. Uzņēmumā strādā aptuveni 250 darbinieku²³. Uzņēmums attīsta „Baltais” Eko līniju, kuru dabisko kvalitāti nodrošina bioloģiskā lauksaimniecība: produkti tiek ražoti pilnībā dabiskos apstākļos, izmantojot augsni, augus un dzīvniekus norītošos bioloģiskos procesus.²⁴

Pēc PVD datiem, Tukuma novadā ir trīs kautuves, viena no tām ir savvaļas dzīvnieku kautuve. Ar gaļas pārstrādi nodarbojas SIA "Kuršu zeme" un SIA "Briežu dārzs Rudiņi", kurš nodarbojas ar medījumu apstrādi.

Ar piena pārstrādi nodarbojas SIA „Edaks” un AS "Tukuma piens". SIA "ZS Ciemkalēju putni" ir olu šķīrošanas uzņēmums. Ar biškopību nodarbojas 21 uzņēmums. Tukuma novadā strādā trīs zvejas produktu apstrādes uzņēmumi - SIA "Kuršu zeme", SIA "Zentenes zivju kombināts" un AS "MDC nord".

²³ <http://www.tukums.lv/aktualas-zinas-slepts-menu/2652-as-tukuma-piensq-iegst-etras-medaas-starptautiskaj-prtikas-izstd-riga-food-2013q>

²⁴ <http://www.baltais.lv/lv/produkti/13>

Ar augu izcelsmes produktu primāro ražošanu nodarbojas 42 uzņēmumi. Novadā ir 18 labības kaltes – noliktavas. 15 augu izcelsmes produktu primārās ražošanas uzņēmumu ar produktu uzglabāšanu. 9 augu izcelsmes produktu primārās ražošanas uzņēmumu bez produktu uzglabāšanas.

Ar augu izcelsmes produktu pārstrādi nodarbojas 13 uzņēmumi – no tiem 10 uzņēmumi nodarbojas ar augļu, dārzeņu un pārējo augu izcelsmes produktu pārstrādi, 1 – ar ārstniecības augu apstrādi un pārstrādi, SIA „Puratos” ražošanas un pārstrādes uzņēmumiem ir integrēta noliktava.

Tukuma novadā ir trīs augļu un dārzeņu noliktavas. KS "Ziemeļoga" ir noliktava – saldētava.

Ar maizes un miltu izstrādājumu ražošanu nodarbojas trīs uzņēmumi -maiznīca SIA "Lestenes maiznīca", konditorejas cehi - SIA "Monvita" un IK "Amsa".

SIA "Pure Chocolate" ražotnēs „Abava” un „Viktorija” tiek ražoti kakao produkti. Uzņēmumam ir integrēta noliktava.

SIA „Lestene” nodarbojas ar augu eļļas ražošanu.

Tukuma novadā ir divi dzērienu ražošanas uzņēmumi: SIA "Mazrasas" un SIA "Abavas dārzi", kuri darbojas vīna, sidra un raudzētu alkoholisku dzērienu ražošanas jomā.

4.1.5. Mājražotāji

Viens no alternatīviem virzieniem pārtikas sektora attīstībai ir pārtikas ražošana saimniecībās, mazos un mikro-uzņēmumos, kas ievēro ilgtspējīgas un videi draudzīgas pārtikas aprites principus un ražo pārtikas produktus ar pievienoto vērtību galvenokārt vietējam tirgum.²⁵

Mājražošana ir liela nozīme lauku teritoriju sociāli-ekonomiskajā attīstībā. Veicinot mājražošanas attīstību, tas ir veids kā saglabāt laukus kā dzīves telpu, radot pievienoto vērtību un darba iespējas lauku teritorijās. Tā ir iespēja strādāt un pelnīt laukos cilvēkiem, kuri nevēlas nodarboties ar lielražošanu.

Mājražošanas produkts ir tradicionālāks- tas saistīts ar ēšanas paradumiem teritorijā un attiecīgo dzīvesveidu, kā arī tas ir individuāls un ļoti bieži unikāls produkts.

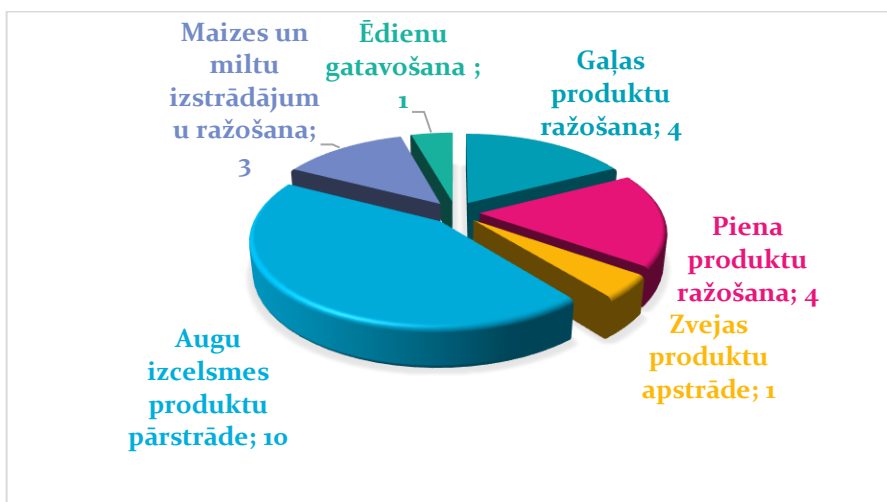
Mājražošanu veicina sadarbība un attīstība ar citām nozarēm, kurām nepieciešama pārtika – lauku tūrismu, pasākumu organizēšanu, privāto pansionātu izveidi u.c. Tūrisms ir lieliska iespēja pašražotās pārtikas noieta palielināšanai.

Vietējais ražotājs var konkurēt nevis ar profesionāļu īpaši izstrādātu iepakojumu, bet ar personisku attieksmi pret iepakojumu un pārdošanas veidu. Vietējā produkta personiskums ir vietējā ražojuma priekšrocība, ar kuru lielās industrijas nespēs konkurēt.

---

²⁵ Lauku attīstības programmas projekts 2014-2020 gadam

Pēc Pārtikas un veterinārā dienesta datiem Tukuma novadā ir 23 ražošanas uzņēmumi mājas apstākļos.

10.attēls. Ražošanas uzņēmumu mājas apstākļos profils Tukuma novadā, skaits

Lai popularizētu Tukuma novada mājražotājus, pašvaldības mājaslapā ir izveidota sadaļa „Ražots novadā”. Mājas lapas sadaļas izveidi ir iniciējuši Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra (LLKC) Tukuma nodaļas pārstāvji sadarbībā ar Tukuma novada domes sabiedrisko attiecību speciālistu.

LLKC Tukuma nodaļa strādā pie mājražotāju apzināšanas un tikšanās organizēšanas, lai izrunātu pašreizējās problēmas, par to, kas būtu jāmaina likumdošanā un kādi būtu ieteikumi. Kopīgi ar Latvijas Lauku sieviešu apvienības Tukuma mājražotāji tiks aicināti uz kopdarbību.

4.2. PĀRTIKAS TIRDZNIECĪBA

Pēc PVD datiem Tukuma novadā ir 63 jaukta sortimenta pārtikas veikali, 5 specializētās pārtikas veikali - SIA "Pūres dārzi", SIA "Saldumu tirdzniecība", SIA "Šokolādes muzejs", SIA "Kurzemes Gaļsaimnieks KGS", AS "Ķekavas broileri".

Tukuma novada Tukuma pilsētā ir lielāko mazumtirdzniecības tīku „Rimi”, „Maxima” un „Mego” veikali.

Tukuma pilsētā darbojas Tukuma tirgus, kas ir atvērts trīs reizes nedēļā – otrdienās, ceturtdienās un sestdienās no agra rīta līdz pēcpusdienai. Iedzīvotāji kopumā pie šīs sistēmas ir pieraduši – viņi zina, kad ir tirgus dienas un līdz cikiem tirgus strādā. Iedzīvotāji ir atzinuši, ka dažkārt grūtības sagādā vietējās lauksaimnieku produkcijas atpazīšana.

Pūres pagastā trīs reizes gadā (pavasārī, vasarā un rudenī) notiek ikgadējie Vakartirgi, kur savu produkciju piedāvā vietējie novada mājražotāji, zemnieku saimniecības un citi.

11.attēls. Pūres vakara tirgū

Atpazīstams visā valstī ir Pūres pagasta ciemata centrā Rīga-Ventspils autoceļa malā ar Eiropas Savienības līdzfinansējumu ierīkotais vietējās nozīmes tirdziņš, kur pārdod savā piemājas saimniecībā izaudzēto produkciju.

Pūres dārzkopības izmēģinājuma stacijas augļu pagrabā darba dienās var iegādāties vietējos augļus un dārzeņus. Tukuma novada pašvaldības administratīvajā teritorijā ir noteiktas vairākas ielu tirdzniecības vietas.

Tukuma pilsētā, privātas iniciatīvas ietvaros ir atvērts veikals, kur iegādāties mājražotāju produkciju “Dūmiņš”. Šajā veikalā var iegādāties dažāda veida (ne tikai mājražotāju) produkciju.

Īsās pārtikas piegādes ķēdes ir veids kā samazināt pārtikas produktu ražošanas un patēriņa ietekmi uz vidi, kā arī uzlabot sociālos un ekonomiskos aspektus. Ja patērētājs ir tuvāk pārtikas ražotāja, tiek samazināti transportēšanas attālumi, ir pieejama svaigāka pārtika. Attālums no pārtikas ražotāja pie patērētāja tiek samazināts ne tikai fiziski, bet arī sociālā jomā, uzlabojot informācijas apmaiņu.

Ir ļoti dažādi piemēri, kā šī pieeja var tikt realizēta – zemnieku tirdziņi, iepirkšanās pie zemnieka, patērētāju kooperatīvi, tiešā tirdzniecība caur internetu, pašvaldības atbalstītie mazdārziņi.

Arī Tukuma novadā ir novērojami atsevišķi īsās pārtikas piegādes ķēžu piemēri. Atsevišķas zemnieku saimniecības piedāvā lasīt ogas vai braukt pēc salasītām ogām, ir iespēja iegādāties pienu un svaigus dārzeņus (tomātus, gurķus u.c.) saimniecībā uz vietas. Tukuma novada pašvaldība šīs iespējas ir apkopojusi un publicējusi mājas lapā www.tukums.lv, sadaļā *Ražots novadā*.

4.3. PĀRTIKA UN TŪRISMS

Ēdiens ir ceļotāja vitāla pamatvajadzība, tāpēc ēdināšana ir viens no tūrisma nozares neiztrūkstošajiem un galvenajiem piedāvājuma elementiem. Ēdiens ir viens no spēcīgākajiem vilinājumiem, viena no spēcīgākajām baudām līdztekus kultūrvēsturiskajiem pieminekļiem, dabas objektiem un piedzīvojumiem. Starptautiskā kulinārā tūrisma asociācija paredz, ka tuvāko gadu laikā strauji attīstīsies gastronomiskais tūrisms²⁶

Vietējiem lauksaimniekiem un pārtikas ražošanas uzņēmējiem tā ir iespēja paplašināt produkcijas noietu, tādējādi veicinot vietējo teritoriju ekonomisko attīstību. Tūrisma var izmantot arī kā vienu no mārketinga instrumentiem produktu popularizēšanā.

Gastronomiskais tūrisms šobrīd lielākoties ir lokāla tūrisma aktivitāte, kad tūristi ceļo, lai nobaudītu nacionālo maltīti, tāpēc svarīgi šo segmentu apaudzēt ar arvien lielāku popularitāti iegūstošo dabas tūrisma, viesošanās pie amatniekiem un lauku sētās un aktīvo tūrisma.²⁷

Viens no Tukuma tūrisma informācijas centra piedāvātajiem maršrutiem ir „Zemnieku labumi”, piedāvājot iepazīt zemnieku labumus un lauku našķus, satikt visdažādākos augļus un ogas, dārzeņus un stādu audzētājus, iepazīt bioloģiskās zemnieku saimniecības un par tradicionālo dzīvesveidu stāstošus muzejus²⁸. Tukuma novada apskates objekti ir ietverti arī gastronomiskā tūrisma maršrutā pa Kurzemi: - „Viduskurzeme gardēžiem”.

6.tabula. „Zemnieku labumi” Tukuma novadā

	Zemnieku saimniecība	Piedāvājums
Mājdzīvnieku apskate un no tiem iegūto produktu iepazīšana	Bioloģiskā zemnieku saimniecība „Birznieki”	Audzē kazas un ražo kazas sieru. Te nobaudāmi un iegādājami gan svaigi, gan kūpināti kazas sieri.
	Bioloģiskā zemnieku saimniecība „Geidas”	Zemnieku saimniecība specializējusies piena lopkopībā un saimnieki labprāt iepazīstinās ceļotājus ar „piena ceļu” - kā un kur rodas piens, kā no piena var pagatavot krējumu, sviestu, biezpienu. Bērniem un arī pieaugušajiem - izzīņas spēle.
Augļi, ogas	Zemnieku saimniecība "Eglāji"	Ābeļu dārzs 10 ha platībā, kurā aug ap 30 dažādu šķirņu ābeļu. Ražas laikā te var ne tikai nobaudīt, bet arī iegādāties ābolus. Dārzs atrodas kalna galā, no kura skaidrā laikā var vērot jūru un kuģus
	Zemnieku saimniecība "Rūķīši"	Apskatāmi augļu koki un nobaudāmi āboli gan pa ceļam uz Tukumu pie Rīgas-Ventspils šosejas, gan dodoties no Tukuma uz Jaunpili. Iepriekš piesakoties, saimnieks izrādīs ne tikai dārzus, bet pastāstīs un pakonsultēs arī augļkopībā.

²⁶ Pētījums „Gastronomiskais tūrisms Kurzemē”, 2012

²⁷ Pētījums „Gastronomiskais tūrisms Kurzemē”, 2012

²⁸ <http://www.turisms.tukums.lv/index/vietas/marsruti/marsruti/zemnieku>

	Zemnieku saimniecības "Jaunlagzdiņi"	Aveņu dārzā (2,5 ha) aug 13 veidu sarkanās avenes. Ceļotājam ogas ļauts pieēsties un salasīt līdzī uz mājām, tiek sniegta konsultācijas kā kopt un audzēt avenes.
	Bioloģiskā zemnieku saimniecība "Gaiķi"	Zemeņu un aveņu audzēšana. Te interesenti var gan saņemt konsultācijas ogu audzēšanā, gan iegādāties ogas un stādus, iepazīt dažādo ārstniecības un garšaugu kolekciju un nodegustēt dažādus produktus.
	Zemnieku saimniecība „Gulbji”	Saimniecība, kas specializējusies augļu koku, ogulāju, zemeņu stādu un ogu audzēšanā (zemenes, kazenes un āboli)
	Bioloģiskās saimniekošanas I.U. "Liepa"	Piedāvā iepazīt veselīgus lauku produktus- smiltsērķšķus un to izstrādājumus, kā arī no 15.augusta līdz 15.septembrim piedalīties smiltsērķšķu lasīšanā.
Rekreācija	Bioloģiskā zemnieku saimniecība "Guntiņas"	Piedāvā makšķerēšanu Lancenieku dzirnavezerā un atpūtu laukos.

Viens no pārtikas ražošanas uzņēmumiem, kas ir izveidojis apskates objektu, ir Pure Chocolate. Īpašnieku veidotais Šokolādes muzejs veidots kā šokolādes kaste ar īpašu stāstu par trifelēm, kas šobrīd ir galvenais Pure Chocolate produkts.

7.tabula. Gastronomiskā tūrisma produkti Tukuma novadā (t.sk. pārtikas ražotāji un ēdinātāji)²⁹.

Uzņēmums	Piedāvājums
Pastariņa muzejs	Iepazīšanās ar maizes cepšanas tradīcijām, degustācija
Pure Chocolate	Šokolādes konfekšu – trifeļu ražošana, šokolādes stāsts, trifeļu pagatavošana un degustēšana
Tukuma ledus halle	Dažkārt iespējami Latviešu tradicionālie ēdieni, bērnu ēdienkarte un kafējnīca ievērojama ar lielām ēdienu porcijām
„Pavards”	Katru dienu ir kādi Latviešu tradicionālie ēdieni, bukstiņbiezputra regulāri
„Elizabete”	Dažkārt iespējami Latviešu tradicionālie ēdieni
„Tvists”	Dažkārt iespējami Latviešu tradicionālie ēdieni
„Miķelītis”	Dažkārt iespējami Latviešu tradicionālie ēdieni
„Zodiaks”	Dažkārt iespējami Latviešu tradicionālie ēdieni
„Deguste”	Katru dienu ir kādi Latviešu tradicionālie ēdieni
„Lapsas krogs”	Dažkārt ir kādi Latviešu tradicionālie ēdieni
„Liepaleja”	Dažkārt ir kādi Latviešu tradicionālie ēdieni

4.4. PĀRTIKAS IEPIRKUMS TUKUMA NOVADĀ

Attīstot ilgtspējīgus pārtikas patēriņa un ražošanas modeļus, tiek veicināta ilgtspējīga attīstība kopumā. Viena no iespējam ilgtspējīga patēriņa un ražošanas veicināšanai ir publiskais iepirkums. Sabiedriskais sektors veido nozīmīgu daļu no pārtikas patēriņa, tādēļ ir viens no efektīvākajiem pašvaldības instrumentiem ilgtspējīgas pārtikas ražošanas un patēriņa veicināšanā.

Pārtikas produktu izvēlei ir liela nozīme gan ietekmes uz vidi samazināšanā, gan cilvēku veselības nodrošināšanā. Intensīvā lauksaimniecība atstāj būtisku negatīvu ietekmi uz vidi. To pārsvarā izraisa lauksaimniecības ķīmikāliju (pesticīdu, herbicīdu, mākslīgā mēslojuma) izmantošana, kas izraisa zemju degradāciju, bioloģiskās daudzveidības samazināšanos, kā arī lopkopības radītās smakas, notekūdeņi u.c. problēmas.

Lauksaimniecībā arvien plašāk tiek izmantoti ģenētiski modificēti organismi, kuru ietekme uz vidi un veselību vēl ir neskaidra. Arī pārtikas preču pārstrāde saistīta ar daudzām vides problēmām, it īpaši notekūdeņiem. Vēl viens būtisks faktors ir pārtikas preču transports, kas būtiski pasliktina gaisa un ūdeņu kvalitāti un palielina mūsu ietekmi uz klimata izmaiņām³⁰.

Lai samazinātu pārtikas ietekmi uz vidi, Tukuma novads ir uzsācis darbu pie ilgtspējīgāka pārtikas iepirkuma. Vides un sociālo nosacījumu integrēšanu Tukuma novada pārtikas iepirkumā paredzēts veikt pakāpeniski, sākotnēji pārskatot prasības un kritērijus pārtikas produktu

²⁹ Pētījums „Gastronomiskais tūrisms Kurzemē”, 2012

³⁰ Ieteikumi zaļā publiskā iepirkuma veicināšanai valsts un pašvaldību institūcijās, 2008

iepirkumā. Turpmākais darbs ir paredzēts arī pie ēdināšanas pakalpojuma iepirkuma izvērtēšanas, lai iekļautu tajā vides un sociālās prasības.

Pasūtītājs pārtikas iepirkumam Tukuma novadā ir pašvaldība un pašvaldības iestādes un uzņēmumi. Pārtikas iepirkums Tukuma novadā tiek organizēts divos veidos: 1) pārtikas produktu iegāde. Ēdiena pagatavošanai tiek piesaistīts personāls un izmantots iestādes virtuves inventārs; 2) ēdināšanas pakalpojumu iegāde (ēdiens tiek gatavots uz vietas).

Pašvaldības iestādes un uzņēmumi var izvēlēties starp šiem iepirkuma veidiem, ņemot vērā savu darbības specifiku un/vai citus faktoros. Pēdējā laikā pieaug tendence izvēlēties ēdināšanas pakalpojuma iegādi. Izskan dažādi argumenti par labu ēdināšanas pakalpojuma izvēlei, tomēr būtu nepieciešama rūpīgāka priekšizpēte iepirkumu jomā, lai izvēlētos efektīvāko iepirkumu modeli.

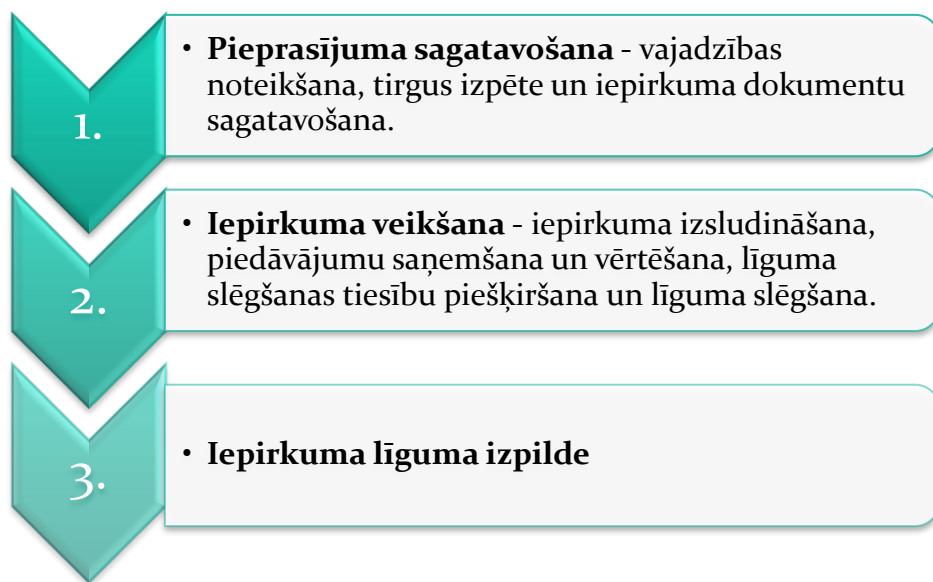
Lai atvieglotu pārtikas iepirkumu administrēšanu, Tukuma novada pašvaldība organizē centralizētu pārtikas iepirkumu iestādēm un pašvaldības uzņēmumiem.

8.tabula. Pārtikas iepirkums Tukuma novadā.

Pašvaldības iestāde	Ēdināšanas pakalpojumu iepirkums	Centralizētais pārtikas produktu iepirkums	Individuāla pārtikas produktu iegāde
Izglītības iestādes	<ul style="list-style-type: none"> Tukuma Raiņa ģimnāzija Tukuma 2.vidusskola Tukuma E. Birznieka – Upīša 1.pamatskola Zemgales vidusskola Tukuma 2.pamatskola Tukuma 3.pamatskola Pūres pamatskola Sēmes sākumskola 	<ul style="list-style-type: none"> Tukuma internātpamatskola Džūkstes pamatskola Tumes vidusskola Dzirciema internātpamatskola Irlavas vidusskola 	
Pirmskolas izglītības iestādes	<ul style="list-style-type: none"> Pasaciņa Karlsons Vālodzīte Pienenīte Pepija 	<ul style="list-style-type: none"> Taurenītis Cīrulītis Zemenīte 	
Citi		<ul style="list-style-type: none"> Irlavas bērnu nams 	<ul style="list-style-type: none"> Tukuma ledus halle SIA Tukuma slimnīca PSIA Irlavas Sarkanā Krusta slimnīca

Centralizētais pārtikas produktu iepirkums no vienas puses atvieglo pašvaldības iestāžu darbu, jo bieži vien iestādēs nav specifiskas zināšanas par iepirkumu organizēšanu. Tomēr centralizētais pārtikas produktu iepirkums var būt arī šķērslis atsevišķu zemnieku saimniecību dalībai iepirkumā dēļ sarežģītākas loģistikas. Šeit būtiska ir sadarbība ar vietējiem zemniekiem pārtikas iepirkuma jomā. Kā būtisks sadarbības partneris ir jāmin Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra Tukuma nodaļa.

Izvērtējot pārtikas produktu iepirkumu un veicot izmaiņas iepirkuma dokumentācijā, ir jāņem vērā šādi posmi:

12.attēls. Iepirkuma realizācijas svarīgākie posmi.

Pārtikas produktu iepirkuma pieprasījuma sagatavošanas posmā, lai pilnveidotu atklāta konkursa nolikuma tehnisko specifikāciju, tika veikti šādi soļi:

1. produktu apjomu apzināšana;
2. sortimenta apspriešana un papildināšana;
3. iepērkamo produktu izvēle un precizēšana;
4. produktu grupēšana;
5. tehniskās specifikācijas pilnveidošana.

1. Produktu apjomu apzināšana – pārtikas iepirkuma dalībnieku skaits un to profils (skolas, pirmsskolas izglītības iestādes), bērnu skaits. Tika apzināti iepriekšējā periodā izlietotie produkti un vidējais audzēkņu skaits. Iegūtās informācijas kvalitātes izvērtēšanai tika veikts audits ēdināšanas vietā. Apzinot pārtikas produktu apjomu, tika secināts, ka ir nepieciešama vienota izpratne par iesniedzamo datu formu (periods, datu ņemšanas vieta un sagatavošana apkopošanai, termiņi).

2. Iepērkamo produktu izvēle un precizēšana - nākamajā periodā nepieciešamo produktu daudzumu noteikšana, pasūtītā un izlietotā salīdzinājums un analīze, novirzes, kļūdas un korekcijas.

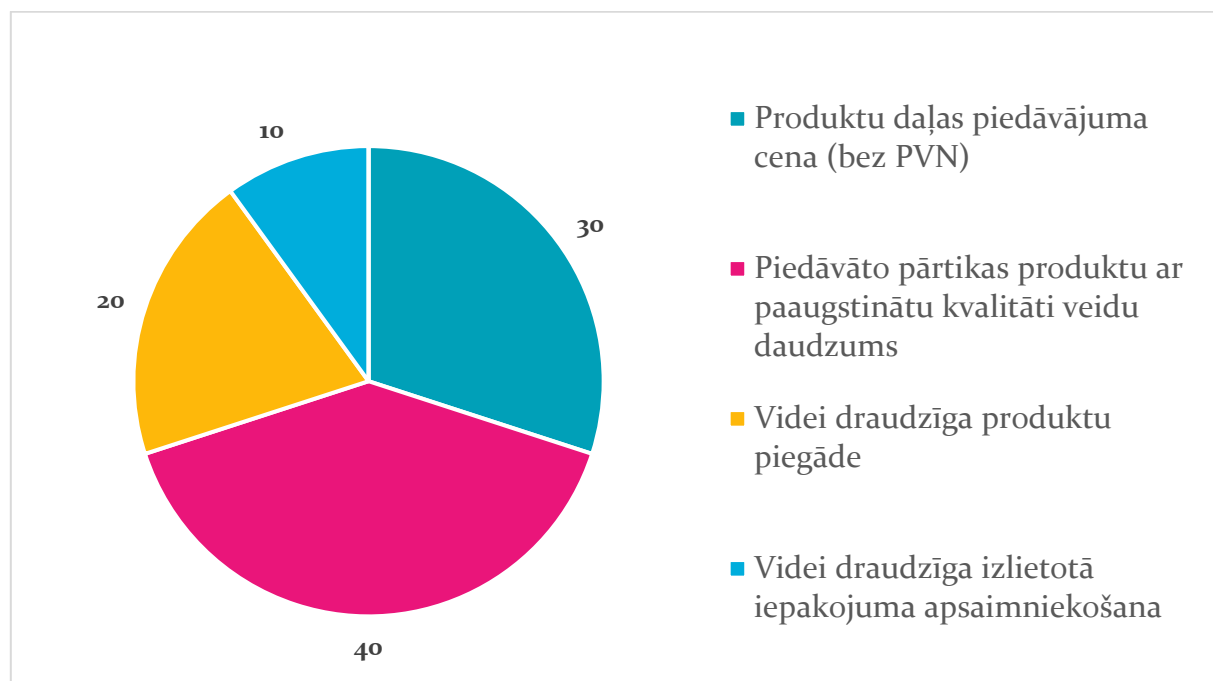
3. Sortimenta apspriešana un papildināšana - pēc visu datu apkopošanas tika veikta kopējo un atšķirīgo ēdināšanas tendenču apspriešana, produktu izvēles ietekmējošo faktoru apzināšana un izmaiņu iespēja. Tika apzinātas produktu lietošanas atšķirības iepriekšējā periodā (sortimentā, sastāvā, iepakojuma vienībās, notika atsevišķu dalībnieku pieredzes apmaiņa un nodrošināta iespēja papildināt savu produktu sortimentu.

4. Produktu grupēšana - saskaņā ar higiēnas prasībām, prečzinības pamatgrupām, pēc pārstrādes un ieguves radniecīgām grupām, pēc izcelsmes un sezonalitātes pieejamības. Tika veikta grupu iespējamo piegādes periodiskuma, transportēšanas apstākļu un vērtības optimizēšana un produktu grupu sakārtošana.

5. Tehniskās specifikācijas pilnveidošana - produktu specifikācijas apvienošana un sagatavošana, precizēto apjomu, piegāžu periodiskuma, sortimenta un iepakojuma vienību saskaņošana, vienoto kvalitātes kritēriju apzināšana saskaņā ar tehnisko specifikāciju un definēto kvalitātes prasību pārbaudīšanas iespējas produktu piegādes laikā nākamajā iepirkuma periodā.

9.tabula. Piedāvājumu vērtēšanas kritēriji Pārtikas preču piegādēm.

Nr. p.k.	Vērtēšanas kritēriji	Maksimālais punktu skaits
1.	Piedāvātā līgumcena iepirkuma priekšmeta daļas izpildei, EUR bez PVN	30
2.	Piedāvāto pārtikas produktu ar paaugstinātu kvalitātes līmeni daudzums	40
3.	Videi draudzīga produktu piegāde	20
4.	Videi draudzīga izlietotā iepakojuma apsaimniekošana	10
Maksimālais iespējamais kopējais punktu skaits		100

13.attēls. Vērtēšanas kritēriju sadalījums pārtikas preču iepirkumā

Kritērijā „**Piedāvāto pārtikas produktu ar paaugstinātu kvalitātes līmeni daudzums**” tiek piešķirti punkti, ja piedāvājumā ir ietverti produkti ar paaugstinātu kvalitātes līmeni.

3.2.1. apakškritērijs „Nacionālajā pārtikas kvalitātes shēmā (NPKS) un bioloģiskās lauksaimniecības shēmā (BLS) sertificēto produktu daudzums ”.

Maksimālais punktu skaits (25) tiek piešķirts piedāvājumam, kurā ir iekļauti visvairāk produktu, kas ir sertificēti NPKS vai BLS saskaņā ar Ministru kabineta 2008.gada 18.augusta noteikumiem Nr.663 „Prasības pārtikas kvalitātes shēmām, to ieviešana

3.2.2. apakškritērijs „Integrētās audzēšanas sertifikācijas institūcijā (IASI) un bioloģiskās ražošanas sertifikācijas institūcijā ES (BRSI) sertificēto produktu daudzums”.

Maksimālais punktu skaits (15) tiek piešķirts piedāvājumam, kurā ir iekļauti visvairāk produktu, kas ir sertificēti IASI vai BRSI saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 834/2007 par bioloģisko ražošanu un bioloģisko produktu marķēšanu un par Regulas (EEK) Nr. 2092/91 atcelšanu, Komisijas Regulu (EK) Nr.889/2008, ar ko paredz sīki izstrādātus bioloģiskās ražošanas, marķēšanas un kontroles noteikumus, lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr. 834/2007 un Ministru kabineta 2009.gada 15.septembra noteikumiem Nr.1056 „Lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas, uzglabāšanas un marķēšanas prasības un kontroles kārtība”, darbības, uzraudzības un kontroles kārtība”

Kritērijs „**Videi draudzīga produktu piegāde**”.

Maksimālais punktu skaits (20) tiek piešķirts piedāvājumam, kurā Pretendenta norādītais preču komplektēšanas/ loģistikas centrs atrodas līdz 30 km rādiusā no Tukuma novada Domes atrašanās adreses.

15 punkti tiek piešķirti piedāvājumam, kurā Pretendenta norādītais preču komplektēšanas/ loģistikas centrs atrodas 31 - 70 km rādiusā no Tukuma novada Domes atrašanās adreses.

10 punkti tiek piešķirti piedāvājumam, kurā Pretendenta norādītais preču komplektēšanas/ loģistikas centrs atrodas 71 - 100 km rādiusā no Tukuma novada Domes atrašanās adreses. (Ar 17.07.2014. grozījumiem Nr.1)

5 punkti tiek piešķirti piedāvājumam, kurā Pretendenta norādītais preču komplektēšanas/ loģistikas centrs atrodas 101 - 200 km rādiusā no Tukuma novada Domes atrašanās adreses.

Ja pretendenta norādītais preču komplektēšanas/ loģistikas centrs atrodas tālāk par 200 km no Tukuma novada Domes atrašanās adreses, punkti netiek piešķirti.

Kritērijā „**Videi draudzīga izlietotā iepakojuma apsaimniekošana**”. Maksimālais punktu skaits (10) tiek piešķirts piedāvājumam, kuru iesniedzis Pretendents, kas parakstījis apliecinājumu (nolikuma 4.1.pielikums) par to, ka produktu iepakojums (kastes, maiši, burkas, spainīši, ar produktiem piegādātie primārie - terciārie iepakojumi) tiks pieņemti no Pircēja atpakaļ pēc iepakojumā esošo produktu izlietošanas.

Nozīmīga ir iepirkuma priekšmeta dalīšana daļās, lai vairāk pretendentu varētu piedalīties iepirkumā (palielinot konkurenci katrā iepirkuma daļā) un dotu iespēju piedalīties maziem un

vidējiem uzņēmumiem (it īpaši tiešajiem ražotājiem). Iepirkuma priekšmeta dalīšana daļās ir saistīta ar tirgus izpēti - tirgū pastāvošo piegādātāju loku katrā no grupām.

Tomēr nav iespējams sadalīt pārtikas produktu iepirkumus tik sīkās daļās, lai katram uzņēmējam, kas darbojas pārtikas jomā, būtu iespējams iesniegt savu piedāvājumu, nekooperējoties ar kādu citu uzņēmēju, vienlaikus nodrošinot ekonomisko izdevīgumu.

Tukuma novadā pārtikas preču piegādēs daļu sadalījums tiek veidots, ņemot vērā vietējo ražotāju iespējas un piedāvāto preču sortimentu. Informācija tiek iegūta, veicot tirgus izpēti.

Lai iepirkuma līguma izpilde atbilstu noslēgtajam līgumam, būtiski ir nodrošināt informācijas apmaiņu ar iesaistītajām pusēm – skolu pavāriem, pārtikas preču piegādātājiem, pašvaldības iepirkumu speciālistu.

4.5. ATBALSTS PĀRTIKAS NODROŠINĀJUMAM IEDZĪVOTĀJIEM

4.5.1. Sociālais dienests un nevalstiskās organizācijas

Atbalstu iedzīvotājiem pārtikas sagādē Tukuma novadā nodrošina gan Tukuma novada sociālais dienests, kas ir Tukuma novada pašvaldības aģentūra, gan Latvijas Sarkanā Krusta Tukuma komiteja. Latvijas Sarkanais Krusts ir biedru un brīvprātīgo organizācija.

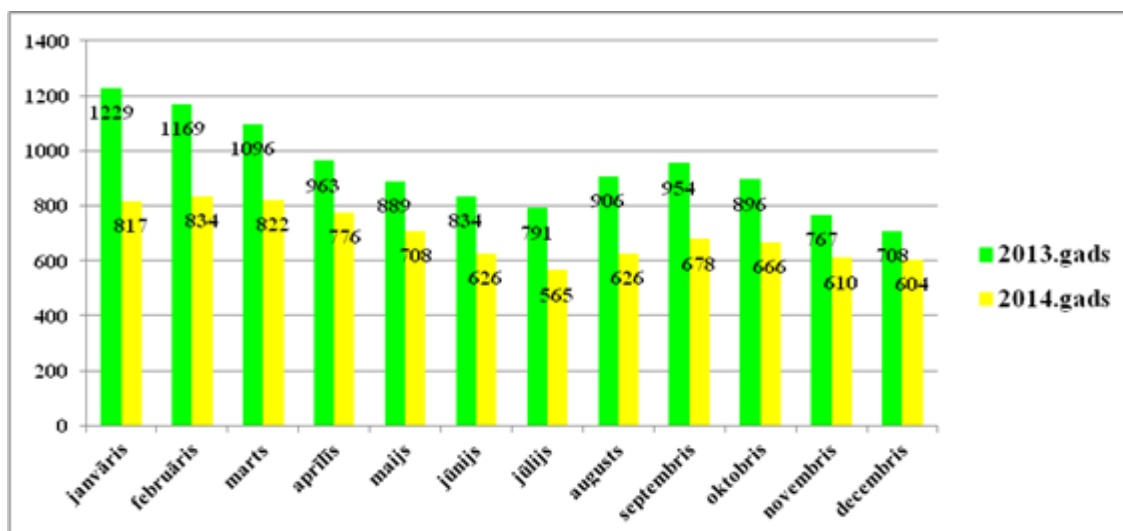
Viens no Tukuma novada pašvaldības sociālās palīdzības veidiem trūcīgajiem un maznodrošinātajiem iedzīvotājiem ir brīvpusdienas, ar to saprotot pusdienu faktisko izmaksu segšanu. Saskaņā ar noslēgto līgumu to piešķir bērnam, kurš apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi un skolēnam (tai skaitā skolēniem, kuri ir sasnieguši 18 gadu vecumu līdz 20 gadu vecumam), kurš mācās vispārizglītojošā skolā, kur tiek apgūta pamatzglītības vai vidusskolas izglītības programma.³¹

Brīvpusdienas skolās un pusdienu faktisko izmaksu segšanu pirmsskolas izglītības iestādēs piešķir skolēnam uz pirmo mācību pusgadu un otro mācību pusgadu, bērnam pirmsskolas izglītības iestādē un izglītības iestādē, kas nodrošina pirmsskolas izglītības programmu, uz iztikas līdzekļu deklarācijas spēkā esamības periodu.³²

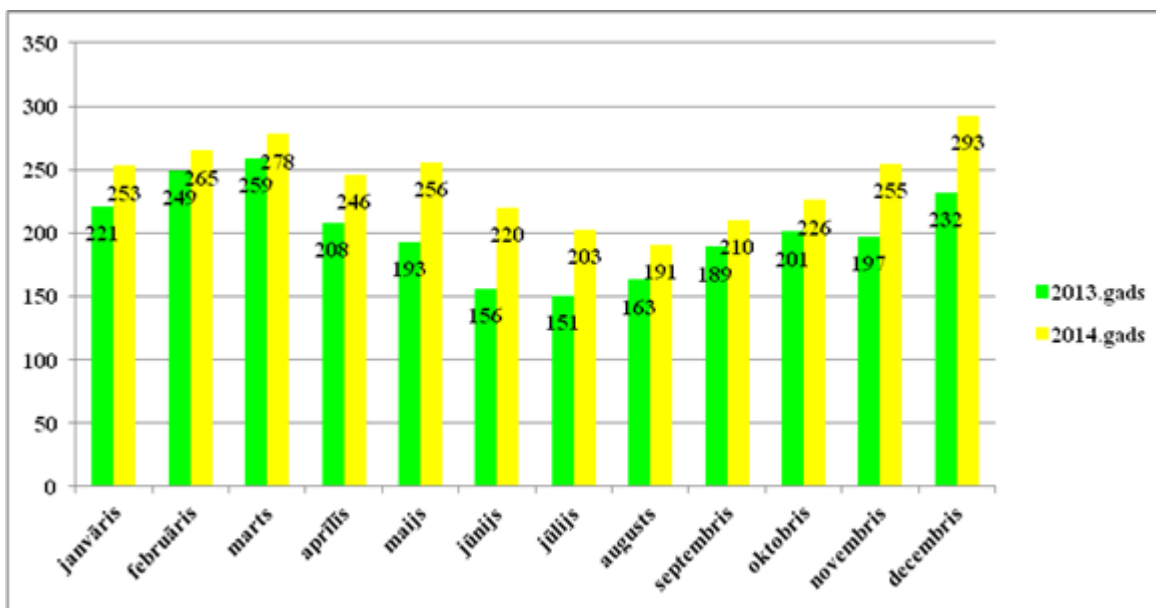
³¹ Tukuma novada Domes 25.04.2013. saistošie noteikumi Nr.8 „Par sociālo palīdzību Tukuma novada pašvaldībā”

³² <http://www.tnsd.lv/index.php/component/content/article/78-jaunumi/162>

14.attēls. Trūcīgo ģimeņu skaita dinamika Tukuma novadā

Savukārt, spēkā esošo maznodrošināto personu statusa dinamika 2014.gadā skatāma 12.attēlā.

15.attēls. Spēkā esošo maznodrošināto personu statuss

Lai gan kopējais ģimeņu skaits, kurām ir piešķirts trūcīgās ģimenes statuss samazinās, tomēr ir tendence atsevišķu ģimeņu sociālai un ekonomiskajai situācijai pasliktināties. Pieaug maznodrošināto personu skaits. Klientu loks sociālajam dienestam nav mazinājies, to veido bezpajumtnieki, veci cilvēki, personas ar invaliditāti, ģimenes ar bērniem u.c. sociāli atstumtās grupas.

Latvijas Sarkanā Krusta Tukuma komiteja nodrošina pārtikas paku izdali iedzīvotājiem Eiropas Savienības (ES) trūcīgāko personu pārtikas programmas ietvaros. Personām, kuras ir ieguvušas trūcīgās personas statusu vai nonākušas krīzes vai ārkārtas situācijā, reizi mēnesī katram ģimenes loceklim tiek piešķirta pārtikas paka.

16.attēls. Pārtikas paka, pieejama līdz 2014.gada februārim

Foto: Bettina Bock

Pārtikas pakas saturs:

- pilnpiena pulveris 0,4 kg (Rīgas Piena kombināts);
- makaroni - 1 kg (Dobeles Dzirnnavnieks);
- tvaicēti rīsi - 0,4 kg (Dobeles Dzirnnavnieks);
- griķi - 0,4 kg. (Dobeles Dzirnnavnieks);
- manna - 0,5 kg (Dobeles Dzirnnavnieks);
- kviešu milti a/l - 0,5 kg (Dobeles Dzirnnavnieks);
- sautēta cūkgaļa (SIA Ardeks) - 250 g.

10.tabula. Izsniegtās pārtikas pakas Tukumā (ES) trūcīgāko personu pārtikas programmas ietvaros

2012	17 220
2013	12 164
Atlikums uz 2014	4 976

17. attēls. Pārtikas bankas "Paēdušai Latvijai" pārtikas pakas

Avots: <http://www.paedusailatvijai.lv/lv/partikas-paka/>

Pārtikas bankas “Paēdušai Latvijai” pārtikas paku prioritāri var saņemt ģimenes ar bērniem, kuru ienākumi ir zemāki par iztikas minimumu 252 EUR (177 LVL) un Sociālais dienests nav piešķīris trūcīgās vai maznodrošinātās statusu. Pārtikas bankas pakas tiek nodrošinās, pateicoties Latvijas iedzīvotāju un uzņēmumu ziedojumiem.

Pārtikas pakā iekļauti paši nepieciešamākie produkti, kas dod iespēju ģimenēm nodrošināt ikdienas maltīti. Visbiežāk iekļautie produkti ir miežu putraimi, manna, auzu pārslas, makaroni, milti, eļļa, gaļas vai zivju konservi, cukurs, rīsi, margarīns, vistas buljons, zirņi. Vienas pārtikas pakas izmaksas nepārsniedz **8 EUR**.³³

11. tabula. Izsniegtās pārtikas pakas Tukumā „Paēdušai Latvijai” ietvaros

2012	161 ģimenes paka par kopējo summu 765,88 LVL
2013	45 ģimenes pakas par kopējo summu 200,80 LVL

Zupas virtuve Tukumā tiek nodrošināta, pateicoties pašvaldības un nevalstisko organizāciju iniciatīvai. Latvijas Sarkanais Krusts par pašvaldības līdzekļiem un ar dažādu fondu atbalstu nodrošina zupas virtuvi trīsreiz nedēļā – pirmdien, trešdien un piektdien. Otrdienās un ceturtdienās zupas virtuvi nodrošina Tukuma evaņģēliski luteriskā draudze, kas ir viena no 37 zupas virtuvju vietām Latvijā.

Līdzšinējo Eiropas Komisijas pārtikas palīdzības programmu vistrūcīgākajiem iedzīvotājiem no 2014.gada aizstās Eiropas atbalsta fonds vistrūcīgākajām personām (turpmāk- Fonds), un tā finansējumu izmantos visas 28 Eiropas Savienības dalībvalstis. Fondam kopumā ES budžetā iezīmēti ap 3,8 miljardiem *euro*.

Paredzēts, ka 2014.-2020.gada plānošanas periodā dalībvalstīm būs plašākas iespējas izvēlēties piemērotāko atbalsta veidu trūcīgajām personām. Eiropas Savienības (turpmāk - ES) finansējumu joprojām būs iespējams izmantot, lai sniegtu pārtikas palīdzību trūcīgām personām. Tāpat dalībvalstis var izvēlēties nodrošināt citas pirmās nepieciešamības preces (piemēram, higiēnas preces, apģērbu, apavus u.tml.). Dalībvalstu ziņā ir arī lēmuma pieņemšana par to, kurai iedzīvotāju grupai palīdzību sniegt. Materiālās palīdzības sniegšanu var saistīt ar citiem pakalpojumiem, lai mainītu un uzlabotu palīdzības saņēmēju situāciju.

Katra dalībvalsts 2014.gadā sagatavos un Eiropas Komisijā apstiprināšanai iesniegs septiņu gadu darbības programmu Fonda finansējuma izmantošanai vistrūcīgāko personu atbalstam.

Latvijai 2014.-2020.gada periodā vistrūcīgāko personu atbalstam tiks piešķirts 48,2 milj. Eur, t.sk.: 41 milj. EUR – Fonda finansējums (85%) un 7,2 milj. EUR – valsts budžeta līdzfinansējums (15%).

Latvijā paredzēts ar Fonda atbalstu vistrūcīgākajām personām izdalīt pārtikas pakas vai nodrošināt gatavas maltītes, izdalīt pamata materiālās palīdzības preces (higiēnas preces un individuālie mācību piederumi skolēniem), kā arī īstenot papildpasākumus (konsultācijas,

³³ <http://www.paedusailatvijai.lv/lv/par-projektu/>

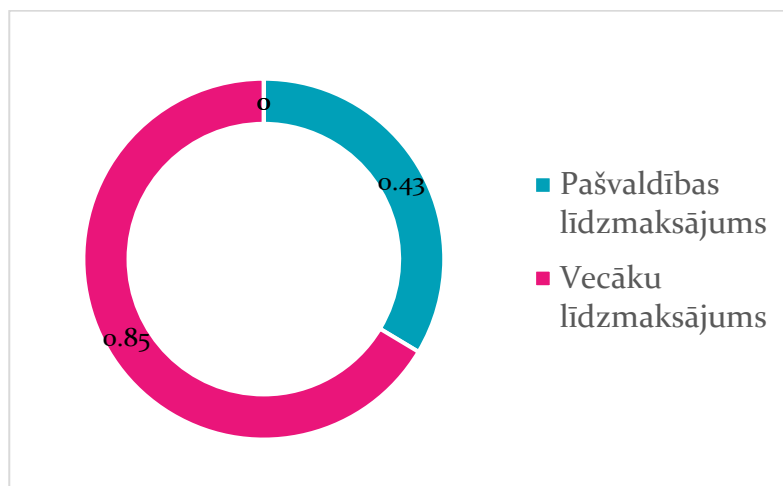
apmācības, padomi, informācija par uzturu, maltīšu pagatavošanu, mājsaimniecības budžeta pārvaldību, par valsts un pašvaldību pakalpojumu saņemšanu u.c.).

Latvijā Fonda vadībā iesaistītās institūcijas ir: Labklājības ministrija, Finanšu ministrija un Sabiedrības integrācijas fonds. Saskaņā ar Labklājības ministrijas datiem, 2014.gada jūlijā Latvijā trūcīgas personas statuss bija spēkā 64 508 iedzīvotājiem, t.sk., 20 659 ir bērni, 9 436 personas ar invaliditāti, 5923 pensijas vecuma personas.

4.5.2. Atbalsts ēdināšanai bērniem un jauniešiem

Tukuma novada pašvaldībai ir vairākas atbalsta programmas bērnu ēdināšanas nodrošināšanai pirmsskolas un skolas ēdināšanas nodrošināšanai.

Neatkarīgi no tā, kur bērns ir deklarēts, pašvaldība līdzfinansē 0.50 *euro* bērna ēdināšanas nodrošināšanai.

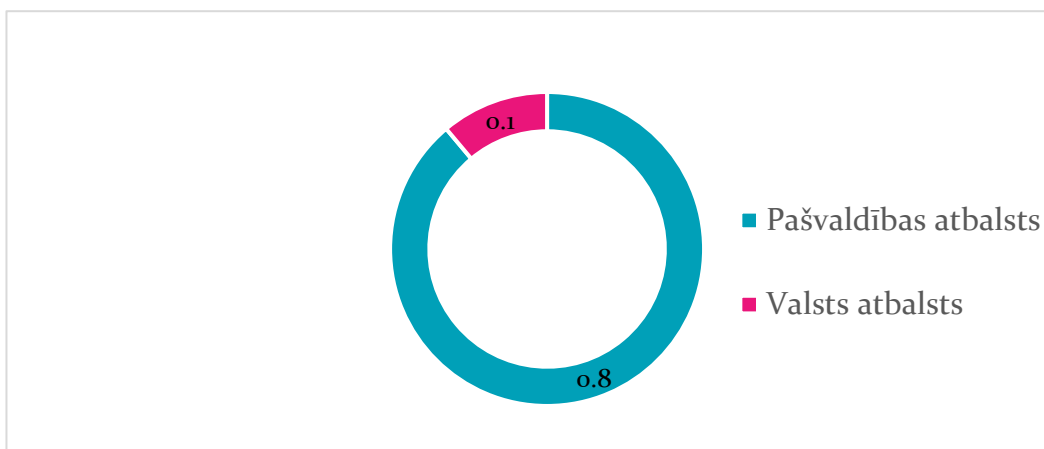
18.attēls. Ēdināšanas izmaksu sadalījums, EUR

Atbalsta programmas Tukuma novada ģimenēm ar bērniem ietvaros bērniem³⁴ pirmsskolas izglītības iestādē un izglītības iestādēs tiek nodrošināta daļēji apmaksāta ēdināšana. Pašvaldība sedz 75% no ēdināšanas izmaksām bērniem no daudzbērnu ģimenēm³⁵, bērniem, kuriem noteikta invaliditāte un bērniem, kuri slimo ar celiakiju.

Pirmo un otro klašu skolēniem pašvaldība sedz starpību starp ēdināšanas izmaksām un valsts atbalstu. No 2014.gada septembra brīvpusdienas tiek nodrošinātas arī trešo klašu skolēniem. 2015.gada septembrī plānots, ka brīvpusdienas būs arī ceturto klašu skolēniem.

³⁴ Bērns – šo noteikumu izpratnē persona, kas nav sasniegusi 18 gadu vecumu, vai persona, kas nav sasniegusi 20 gadu vecumu, bet turpina mācības vispārīzglītojošā mācību iestādē vai profesionālās izglītības mācību iestādē, kas īsteno profesionālās vidējās izglītības programmu.

³⁵ Daudzbērnu ģimene - šo noteikumu izpratnē ģimene, kurā ir trīs un vairāki bērni līdz 18 gadu vecumam, vai kuri līdz 20 gadu vecumam turpina mācības vispārīzglītojošā mācību iestādē vai profesionālās izglītības mācību iestādē, kas īsteno profesionālās vidējās izglītības programmu

19.attēls. Ēdināšanas atbalsta sadalījums 1. un 2.klašu skolēniem Tukuma novadā, EUR

4.5.3. Mazdārziņi

Mazdārziņiem Tukuma novada Tukuma pilsētā galvenokārt ir sociāla funkcija, lai iedzīvotājiem būtu iespēja izaudzēt nelielu pārtikas daudzumu, kas sniegtu atbalstu pārtikas sagādē. Mazdārziņiem ir arī rekreatīva funkcija, īpaši cilvēkiem pensijas vecuma gados. Liela daļa dārziņu lietotāji atvēlētos zemes gabalus apsaimnieko vairākus gadus.

Mazdārziņu ierīkošanai pilsētas teritorijā ir atvēlētas divas teritorijas: Laustiķu masīvs un Tirgus ielas masīvs. Pieteikties mazdārziņa apsaimniekošanā rindas kārtībā var jebkurš iedzīvotājs, iesniedzot iesniegumu. Mazdārziņi ir 100-600 m² lieli, dārziņu teritoriju vidējā platība ir 300 m².

Tiek noslēgts individuāls līgums par sakņu dārza lietošanas tiesībām, par lietošanu maksājot 0.032 EUR/m² gadā (bez PVN 21%). Līguma nosacījumi paredz nomā saņemto zemes gabalu izmantot kā sakņu dārzu - audzēt tajā tikai sakņkopības kultūras.

Divas reizes gadā – pavasarī un rudenī tiek veikta sakņu dārzu apsekošana – ja persona, kura ir ieguvusi zemes lietošanas tiesības, nav izmantojusi zemi atbilstoši līguma noteikumiem, zemes nomas līgums var tikt laužts.

Tomēr dārziņu lietotājiem nākas saskarties ar problēmām – dārziņi reizēm tiek apzagti. Tas ir iemesls, kādēļ daļa no Tirgus ielas masīva dārziņiem netiek apsaimniekota – tie atrodas tālāk no centra un bieži vien tiek apzagti.

Pašvaldībai maksa par dārziņu lietošanu nesedz to uzturēšanas izmaksas un ir nepieciešams piesaistīt papildus investīcijas dārziņu sakārtošanai.

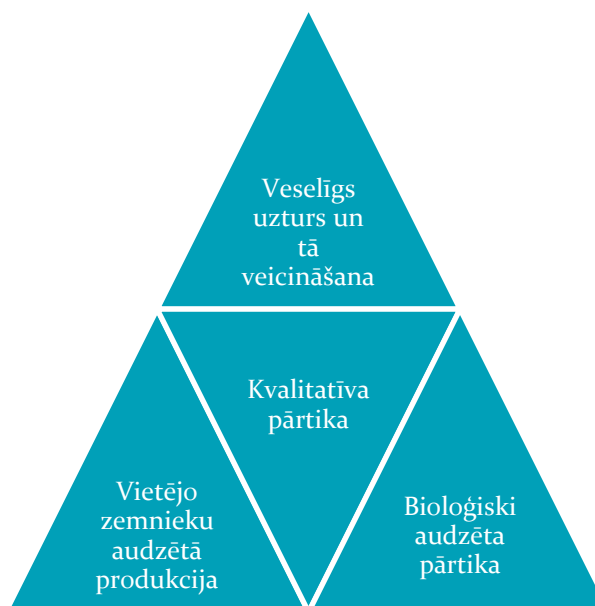
Tukuma novadā Dārzkopības kooperatīvu nav, bet pagastu centros – Pūrē, Tumē un Slampē ir atsevišķas teritorijas ar mazdārziņiem. Pūres pagastā ir noslēgti sakņu dārzu nomas līgumi. Teritorija atrodas ciemata centrā, un sakņu dārzu lietotāji zina, ka pēc teritorijas plānojuma nākotnē šeit ir paredzēta apbūve. Daļa sakņu dārzu jau tika likvidēti 90-tajos gados, kad tika uzbūvēta SIA „Pure Food” (tagad Puratos) ražotne un SIA „Ziemeļoga” saldētava.

Pūres pagastā ir noslēgti sakņu dārzu nomas līgumi. Teritorija atrodas ciemata centrā, un sakņu dārzu lietotāji zina, ka pēc teritorijas plānojuma nākotnē šeit ir paredzēta apbūve. Daļa sakņu dārzu jau tika likvidēti 90-tajos gados, kad tika uzbūvēta SIA „Pure Food” (tagad Puratos) ražotne un SIA „Ziemeļoga” saldētava.

5. Mērķi un uzdevumi pārtikas kontekstā

Tukuma novada pārtikas stratēģijas mērķis ir veidot ilgtspējīgu pārtikas sistēmu novadā, kur galvenie priekšnoteikumi ir vietējās ekonomikas attīstība, iedzīvotāju veselības un vides kvalitātes veicināšana.

Uzsākot darbu pie pārtikas stratēģijas izstrādes, tika organizētas vairākas darba grupas un atsevišķas tikšanās ar dažādām iesaistītajām pusēm. Apkopojot daudzus un dažādus viedokļus par pārtikas jomas nepieciešamo turpmāko attīstību Tukuma novadā, tika identificētas prioritārās jomas.

20. attēls. Pārtikas stratēģijas prioritārās jomas Tukuma novadā

Kā būtiskākais uzdevums, ko ir nepieciešams risināt primāri, tika identificēta kvalitatīvas pārtikas pieejamība. Ar pārtikas kvalitātes problemātiku ir nācies sastapties skolu pavāriem, kas ir saņēmuši nekvalitatīvus pārtikas produktus no piegādātājiem.

Nākošā pārtikas stratēģijas prioritārā jomā ir Tukuma novada vietējo zemnieku audzētās produkcijas noieta veicināšana. Tā ir ne tikai iespēja veicināt vietējo ekonomiku, bet arī ievērot veselīga uztura vienu no priekšnoteikumiem - pārtikas, kura balstīta uz vietējo lauksaimniecību, pieejamība katram iedzīvotājam.

Bioloģiskā lauksaimniecība samazina vides piesārņojumu - produktus iegūst, saimniekojot ar dabiskām bioloģiskām metodēm t.i. nelietojot ķīmiskos pesticīdus un minerālmēslus, tādējādi

tiek saglabāta veselīga augsne, kur var izaudzēt veselīgus augus un iegūt veselīgu pārtiku. Plašāk izmantojot bioloģisko pārtiku uzturā, tiek veicināta šo saimniecību attīstība un līdz ar to arī vides kvalitāte, kas ir viens no priekšnoteikumiem novada ilgtspējīgai attīstībai.

Nozīmīgs ir darbs pie veselīga uztura veicināšanas sabiedrībā un jo īpaši bērnu un jauniešu vidū. Uzsākot darbu pie kvalitatīvākas un videi draudzīgākas pārtikas nodrošināšanas skolās un bērnudārzos, ir svarīgi, lai bērniem un jauniešiem būtu izpratne par pārtikas nozīmi veselības nodrošināšanā.

Turpmāk tika identificēti Tukuma novada pārtikas stratēģijas uzdevumi:

1. veicināt vietējās ekonomikas attīstību;
2. uzlabot iedzīvotāju veselību, veicinot veselīga uztura lietošanu;
3. samazināt lauksaimniecības, pārtikas ražošanas un patēriņa ietekmi uz vidi.

Lai īstenotu šos uzdevumus ir izstrādāts rīcības plānojums, kas ietver noteiktu pasākumu kopumu Tukuma novada pārtikas stratēģijas mērķa sasniegšanai. Rīcības plānojums izriet no Tukuma novada pārtikas stratēģijas uzdevumiem un ir sagrupēts šādos blokos:

I - Tukuma novada pašvaldības pārtikas iepirkuma pilnveidošana;

II - Novada lauksaimniecības attīstības veicināšana;

III – Veselīgas un kvalitatīvas pārtikas pieejamības veicināšana;

IV – Iedzīvotāju informēšana, sadarbības un izglītības veicināšana.

6. Rīcības plānojums

I – Tukuma novada pašvaldības pārtikas iepirkuma pilnveidošana		Gads	Atbildīgais	Sadarbības partneri	Finansējuma avoti
1. Vispārīgie iepirkuma aspekti	<ul style="list-style-type: none"> Ierosināt izmaiņas likumdošanā par ilgtermiņa (līdz 3 gadiem) pārtikas produktu iepirkuma iespējām, veicinot ilgtermiņa sadarbību ar piegādātājiem; Izvērtēt pārtikas produktu un ēdināšanas pakalpojuma iepirkuma sistēmu efektivitāti Tukuma novadā. 	2015 - 2016	TND, juridiskā nodaļa	LLKC izglītības pārvalde	Domes budžets
2. Pārtikas produktu iepirkuma pilnveidošana skolās un pirmsskolas izglītības iestādēs	<ul style="list-style-type: none"> Iepirkuma līguma izpildes kontroles nodrošināšanas sistēmas izveide; 2014. gada pārtikas produktu iepirkuma rezultātu izvērtēšana; Iepirkuma sortimenta pilnveidošana, paredzot vietējas izcelsmes produktu klāstu, sezonālu produktu iekļaušana sadarbībā ar ēdināšanas darbiniekiem un vietējiem ražotājiem; Produktu daļu dalījuma optimizācija: <ul style="list-style-type: none"> produktu grupu apjomu palielināšana; loģistikas pilnveidošana; piegādes grafiku optimizēšana; Pretendentu apvienību pilnveidošana, partnerību attīstības veicināšana; Zaļā iepirkuma kritēriju pilnveidošana, paredzot bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas apjoma palielināšanu iepirkumā līdz 20% 2020. gadā. 	2015 - 2020-	Iepirkuma speciālists	LLKC, ekspertu piesaiste, izglītības pārvalde	Domes budžets; ES un citi finanšu avoti
3. Ēdināšanas pakalpojuma iepirkuma pilnveidošana	<ul style="list-style-type: none"> Auditi (MK not.Nr.172) <ul style="list-style-type: none"> Uztura enerģētiskās vērtības atbilstība normatīvam; Produktu saturs atbilstība normatīvam; Tematiskā apmācība ēdināšanas darbiniekiem 	2015-2016	Izglītības iestāžu vadītājs;	LLKC, ekspertu piesaiste	Domes budžets

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Profesionālā pilnveidošanās ○ Veselīgāka uztura paraugdemonstrējumi ○ Pieredzes apmaiņa ● Sortimentā pilnveidošanas iespējas; ● Zaļā iepirkuma kritēriju ieviešana; ● Iepirkuma līguma izpildes kontroles nodrošināšanas sistēmas izveide. 		Iepirkuma speciālists		ES un citi finanšu avoti
4. Pārtikas iepirkums citās pašvaldības iestādēs (slimnīcas, sociālais dienests)	<ul style="list-style-type: none"> ● Situācijas apzināšana pašvaldības pārraudzības iestādēs un kapitālsabiedrībās; ● Zaļā iepirkuma kritēriju ieviešana; ● Iepirkuma līguma izpildes kontroles nodrošināšanas sistēmas izveide. 	2015-2016	Iestāžu iepirkuma speciālisti	Ekspertu piesaiste	Domes budžets; ES un citi finanšu avoti

II - Novada lauksaimniecības attīstības veicināšana		Gads	Atbildīgā iestāde	Sadarbības iestāde	Finansējuma avoti
1. Lauksaimniecības potenciāla apzināšana	<ul style="list-style-type: none"> ● Atbalsts datu bāzes izveidei par Tukuma novada lauksaimniekiem, kooperatīviem un biedrībām; 	2015 – 2016	Uzņēmējdarbības speciālists	LLKC, Kooperatīvu pārstāvji	Domes budžets
2. Informācija un sadarbība	<ul style="list-style-type: none"> ● Informācijas nodrošināšana par investīciju piesaistes iespējām lauksaimniekiem; ● Atbalsts lauku konsultantiem informācijas nodrošināšanā; ● Sadarbība ar vietējo rīcības grupu lauksaimniekiem; 	2015 – 2020	Attīstības nodaļa	LLKC, vietējās rīcības grupas, lauksaimniecības kooperatīvi	Domes budžets ES un citi finanšu avoti

	<ul style="list-style-type: none"> Regulāras apmācības, semināru organizēšana un tikšanās sadarbībā ar LLKC (biedrības, lauksaimnieki, kooperatīvi). 				
3. Veicināt jauno lauksaimnieku aktivitātes	<ul style="list-style-type: none"> Nekustamā īpašuma nodokļa atlaides jauniekiem lauksaimniekiem; Papildus atbalsts novada jauniekiem lauksaimniekiem, ņemot vērā aktuālās grantu vai konkursu programmas. 	2015 – 2020	Īpašumu nodaļa	LLKC, vietējās rīcības grupas	Domes budžets ES un citi finanšu avoti
4. Veicināt bioloģiskās lauksaimniecības attīstību	<ul style="list-style-type: none"> Bioloģisku pārtikas produktu pakāpeniska iekļaušana pašvaldības pārtikas produktu iepirkumos. 	2015 – 2020	Iepirkumu speciālists	Novada bioloģisko produktu ražotāji, LBLA	Domes budžets

III – Veselīgas un kvalitatīvas pārtikas pieejamības veicināšana		Gads	Atbildīgā iestāde	Sadarbības iestāde	Finansējuma avoti
1. Mazdārziņi	<ul style="list-style-type: none"> Saglabāt mazdārziņiem atvēlētās platības pilsētas un novada teritorijā; Sakārtot un attīstīt mazdārziņu infrastruktūru. 	2015 – 2020	Īpašumu nodaļa	Kooperatīvi, individuālie mazdārziņu lietotāji	Domes budžets
2. Tirgus un tirdzniecības vietu attīstība	<ul style="list-style-type: none"> Tukuma tirgus infrastruktūras sakārtošana, attīstība, investīciju piesaiste; Atbalsts Pūres vakara tirgus organizēšanā; Jaunu tirdzniecības vietu izveide Tukuma novadā lauksaimnieku produkcijas noieta veicināšanai; Tirdzniecības vietu nodrošināšana mājražotājiem. 	2015 - 2020	Uzņēmējdarbības speciālists	LLKC, SIA “Tukuma tirgus”	Domes budžets ES un citi finanšu avoti

3. Pilsētas plānošana	<ul style="list-style-type: none"> Pilsētas apstādījumos plašāk izmantot augļu koku un krūmu stādus; Skolas un pirmsskolas iestāžu dārzu izveides iespēju izvērtējums; 	2015 - 2020	Arhitektūras nodaļa	Pagastu pārvaldes, izglītības pārvaldes	Domes budžets
4. Īsās pārtikas ķēdes	<ul style="list-style-type: none"> Novada pārtikas iepirkumā veicināt īsākus pārtikas produktu piegādes attālumus 	2015 - 2020	Iepirkuma speciālists	LLKC	Domes budžets

IV – Iedzīvotāju informēšana, sadarbības un izglītības veicināšana		Gads	Atbildīgā iestāde	Sadarbības iestāde	Finansējuma avoti
1. Bērnu un jauniešu izglītošana	<ul style="list-style-type: none"> Mazpulku aktivitāšu atbalsta veicināšana; Inovatīvu projektu sagatavošana izglītības materiālu izstrādē un skolotāju izglītošanā; Bērnu un jauniešu iesaiste skolas dārzu darbos; Tukuma novada izglītības pārvaldes līdzdalība bērnu un vecāku izglītošanā - informēšana par Tukuma novada ražotājiem, lauksaimniekiem un ekskursiju organizēšana; Vecāku līdzdalības veicināšana skolu un pirmsskolas iestāžu ēdināšanas nodrošināšanas aspektos; Izglītojošas nometnes bērniem un jauniešiem. 	2015 - 2020	Izglītības pārvalde	LLKC, mazpulku organizācija, jauniešu centrs	Domes budžets ES un citi finanšu avoti
2. Vietējo ražojumu un lauksaimniecības produktu popularizēšana	<ul style="list-style-type: none"> <i>Ražots novadā</i> sadaļas papildināšana portālā www.tukums.lv 	2015 - 2020	Uzņēmējdarbības speciālists	TIC, kultūras,	

	<ul style="list-style-type: none"> • Sabiedriskas kampaņas izstrāde un realizēšana, lai popularizētu vietējos produktus (piem. Ražots Tukumā, Tukuma ražotāju diena); • Sadarbība ar TIC vietējās pārtikas popularizēšanā, atsevišķas produkcijas tirdzniecība tūristiem. 			sabiedrisko attiecību un sporta nodaļa	
3. Apmācību organizēšana	<ul style="list-style-type: none"> • No ēdienkartes līdz iepirkumam - tematiskās apmācības ēdināšanas darbiniekiem, uztura speciālistu konsultācijas. 	2015	Izglītības pārvalde	Izglītības iestādes	

Domes priekšsēdētājs

Ē.Lukmans